

بسمه تعالی

خلاصه کتاب روش تحقیق در مدیریت (احمدی، صالحی، فریدی / نشر پیام نور)

چهارچوب اصلی فصول در نگارش تحقیق

فصل اول (کلیات): بیان مساله / ضرورت تحقیق / فرضیه و اهداف / قلمرو / تعریف واژگان

فصل دوم (ادبیات موضوع): تشریح ادبیات موضوع / سابقه تحقیقات

فصل سوم (روش تحقیق): نوع تحقیق (هدف و روش) / جامعه آماری / روش نمونه گیری / ابزار گردآوری داده ها / چگونگی تحلیل داده ها

فصل چهارم (تجزیه و تحلیل داده ها): سیمای آزمودنی ها (آمار توصیفی) / بررسی فرضیات و اهداف (آمار استنباطی)

فصل پنجم (نتیجه گیری و پیشنهادات): مرور کلی پژوهش / بحث و پیشنهادات کاربردی / پیشنهاد تحقیقات آتی / محدودیت ها

فصل اول - کلیات

شناخت: دریافتی است که حواس و ذهن به طور مشترک در آن دخیلند.

منابع شناخت: الف) استناد به مقام صلاحیت دار: (دانشمند و مرجع / سنت / تایید عامه)

ب) شهودی: روش پیش بینی یا مقدم بر تجربه / می گوید «استدلال را بپذیر نه لزوما تجربه را» ولی (ایراد): نمی گوید استدلال چه

کسی را / تفکر کل نگر / استنباطی کلی است که فرایند تفکر منطقی را طی نمی کند / استفاده از ظرفیت الهامی / پیش نیازها:

عدم اطمینان، متغیر وابسته زیاد، عدم وجود نمونه.

ج) تفکر منطقی: برای اثبات نظریات نیز از همین روش (روشهای ۱ و ۲) استفاده می شود.

۱- قیاس: حرکت از کل به جزء / استفاده از تجارب گذشته / شرط صحت: درست بودن مقدمات

۲- استقراء: حرکت از جزء به کل / استفاده در علوم طبیعی

۳- تمثیل: استدلالی ضعیف و فاقد ارزش تحقیقی

د) روش علمی: اساس آن استقراء اصلاح شده است / غیر از مشاهده و تجربه شامل توصیف، ابزار، طبقه بندی، تحلیل و استدلال

تجربی و ریاضی است / ویژگیها: تعلقلی و تحقیقی، به دور از نقل قولها، تکرارپذیر، قانونمند و تالیفی، اغلب کمی و ریاضی

تعریف علم: معرفتی که با روش معینی حاصل می شود و قوانین و روابط پایدار را بیان می کند.

دودیکگاه در مورد علم: الف) ایستا: علم مجموعه ای از واقعیت ها است و روشی برای تبیین پدیده های مشاهده شده / تاکید بر وضع موجود و

افزودن بر آن

ب) پویا: دیدگاه اکتشافی / توسط دانشمندان اجرا می شود / طرح واژه های مفهومی با ارتباط درونی / جهش مخاطره

آمیز / نیازمند خلاقیت

مفروضات علم: وقایع تحت نظم رخ می دهند / شناخت طبیعت (انسان و اشیاء) میسر است / آگاهی علمی در طول زمان تغییرپذیر است / علم لزوما

مبتنی بر تجربه (ادراک و مشاهده) است.

هدف علم: نفع بشر از هزینه های کلان ماموریت های فضایی چیست؟ / هدف علم تدوین نظریه است نه بهبود وضع بشر، در مرحله بعد به دنبال تبیین،

درک، پیش بینی و کنترل است

تعریف نظریه: مجموعه ای از سازه ها، مفاهیم و گزاره ها و تعاریف است که از طریق مشخص کردن روابط میان متغیرها با هدف پیش بینی (یا کنترل

و توصیف که اجباری است) و تبیین (به مفهوم بیان علت وقوع است که غیر اجباری است) پدیده ها دید نظام یافته ای از پدیده ها

عرضه می کند.

مثال: میزان خودکشی در شهر X بیش از شهر Y است (توصیفی) / نوع جرم A در جامعه فراوانی بالایی دارد (توصیفی) / میزان طلاق در افراد

با اعتقادات دینی ضعیف، بالا است (تبیین) / گروه های منزوی میزان خودکشی بالاتری دارند (تبیین)

پیش بینی نوعی توصیف است با این تفاوت که در توصیف، خود پدیده توصیف شده مورد مشاهده قرار گرفته است اما پیش بینی، توصیف پدیده ایست که خود مورد مشاهده قرار نگرفته است / تبیین مستلزم پیش بینی است.
بهترین روابط، تعمیم یافته ترین آنهایند. / صحت هیچ نظریه ای را نمی توان اثبات کرد حداکثر می توان گفت توافق بیشتری با معلومات موجود دارد و از نظریات بدیل جامع تر است.

تفاوت نظریه و فرضیه: طرح نظریه → انتظام واقعیت‌ها → اطلاعات، فرضیه را می سازد
تحقیق: بررسی نظام مند مبتنی بر استدلال و شواهد برای کشف روابط جدید / تحقیق جستجوی نظام مند و دقیقی است که می خواهد روابط یا اطلاعات جدیدی را بیابد یا دانش موجود را تشریح یا اصلاح کند.
تفاوت تحقیق در حوزه علوم اجتماعی با سایر حوزه‌ها: سوژه‌ها (افراد) رفتار خود را تغییر می دهند / پدیده‌ها در حال تحول اند.
در تحقیق به مفهوم عام: عدم رعایت آداب تحقیق علمی / نتایج کاربرد فردی دارند / اغلب تکراری اند
ویژگیهای تحقیق علمی: توسعه‌ای / قابلیت بررسی (هم در تحقیقات تجربی و اجتماعی و هم در پژوهشهای از سنخ معقولات) / نظم / تخصص / قابلیت تعمیم / دقت / واقعی / قاعده تجاها (اجتناب از پیش داوری) / صبرطلبی / جرات طلبی (مقابله با تحقیقات در جریان تحقیق و مشکلات هنگام عرضه گزارش) / مدیریت واحد / رعایت اصل بی طرفی / اجتهادی (تبیین ماهیت پدیده یا رابطه میان پدیده‌ها با ارائه نظریه)
پیش‌نیازهای تحقیق علمی: فرهنگ / محقق / بودجه / سازمان (درونی و پشتیبان) / ابزار تحقیق / فراغت / ضوابط مالی و اجرائی
دلایل انجام تحقیق (از نگاه مدیران): مورد استفاده در فرایند برنامه‌ریزی: بررسی شرایط درونی (قوت و ضعف) / ارزیابی محیط / ماموریت و اهداف / مشاوره با ذی نفعان / تدوین راهبردها / ارزیابی و تعیین راهبرد / اجراء / کنترل (نظارت)
عمده‌ترین افراد حقیقی و حقوقی پژوهشگر: اساتید دانشگاه / دانشجویان / سازمان‌های دولتی و غیردولتی / مشاوران / مدیران
ویژگی‌های متمایز کننده تحقیق مدیریتی: رویکرد خود التقاطی / دسترسی کمتر به منابع انسانی و اطلاعاتی / تفکر همراه با اقدام
رایج‌ترین اشتباهات در انجام پژوهش‌های علمی: جمع آوری اطلاعات بدون قصد / هدف تحقیق مبهم و کلی / عدم مطالعه ادبیات و سوابق پژوهش / عدم تشخیص محدودیت‌های تحقیق (نمونه گیری، ابزارها و دقت آنها و ...) / کتاب زدگی (آمار زدگی، لزوم توجه به قانون کمترین تلاش) / بن بست فرضیه‌ها (راهکار مقابله: تهیه طرح تحقیق (پروپوزال)) / به کار بردن کلمات دهان پر کن

فصل دوم – عناصر تحقیق علمی

مفهوم: بنیاد ارتباط / انتزاع یا تجرید رویدادهای مشاهده پذیر / راهی کوتاه برای توصیف واقعیت‌ها / تعمیم ویژگی‌های مشترک چیزهای جزئی و خاص / بلوکهای سازنده نظریه / حداقل دو مفهوم برای ساخت فرضیه ضروری است

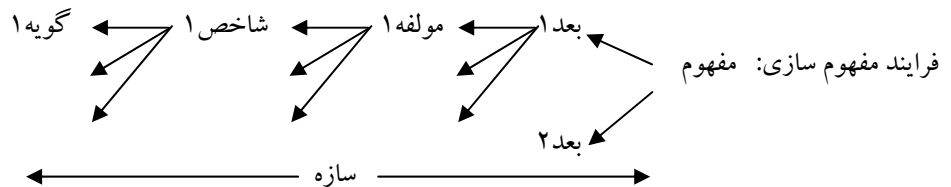
انواع مفهوم: الف) واقعی (که توسعه و گسترش آنرا تعریف نامند) / ملموس / تجربی / قائم به زمان و مکان / با ادراک حسی (از روش تجربی) به دست می آید / نظیر گفتگو، حرارت

ب) نظری (که توسعه و گسترش آنرا توضیح نامند) / مجرد / یک ایده مجرد و غیرقابل مشاهده (غیر حسی) / نظیر وطن، عاطفه
مفاهیم نظری، وسیله تفکرند و مفاهیم تجربی ابزار آزمون (اندازه گیری تفکر). مثال: مفهوم نظری عصبانیت که با مفاهیم تجربی نظیر بلند صحبت کردن، اخم و ... سنجیده می شود. / بازی شطرنج یک مفهوم نظری است زیرا مطابق قواعد تعیین شده دو نفر می توانند (در صورت داشتن حافظه قوی) در ذهن خود با یکدیگر بازی کنند اما بازی‌هایی نظیر فوتبال مفاهیم تجربی اند زیرا حوادث در آن علاوه بر قواعد با سایر ابزارها نیز وابستگی دارد / برخی مفاهیم قابل اندازه گیری (نظیر عاطفه و حرارت) و برخی غیرقابل اندازه گیری اند (نظیر وطن و خانه)

ملاکهای ارزشیابی مفاهیم نظری: اعتبار تجربی / سودمندی (یا اثربخشی به این مفهوم که تعداد ارتباطات بیشتر منجر به اطلاعات بیشتر می شود) / ثبات درونی (عدم تناقض گویی) / عملیات ریاضی (کمی شدن) / سادگی (درجه توافق افراد)

ملاک ارزشیابی مفاهیم تجربی: پایایی مشاهده‌گرها / سادگی / انتزاعی (داشتن آغاز و پایان) / ادراکی (حداقل فعالیت برای درک) / ارتباط با مفاهیم نظری

مفهوم سازی: به معنی ساختن مفهومی انتزاعی برای فهمیدن امری واقعی است / در مفهوم سازی به تمام جنبه‌های واقعیت توجه نمی‌شود بلکه فقط جنبه‌های اصلی از نظر محقق لحاظ می‌گردد

سازه: تجربی‌های عالی تر از رویدادهای ملموس / نوعی مفهوم

عملیاتی کردن: (نظریه آزمایشی)

مفهوم ← سازه ← متغیر (مشهود)

مفهوم سازی:

(نظریه پردازی / نظریه پس از واقعه / نظریه پسینی)

تعریف: قضیه‌ای که ماهیت یا خاصیت پدیده یا مفهومی را بیان می‌کند / شرایط یک تعریف مطلوب: پایداری (عدم تعبیر گوناگون از تعریف انجام شده)، امکان بررسی تجربی، موجب افزایش ارتباط گردد (جامع و مانع، مثبت، عدم تسلسل، عدم ابهام)

الف) مفهومی (وضعی): استفاده از سایر مفاهیم و سازه‌ها / استفاده از فرهنگ واژگان / کاربرد خاصی در تحقیق ندارد / هدف: تعیین ماهیت کلی پدیده و ارتباط آن با سایر مفاهیم و نظریات است / معمولاً درجاتی از ابهام در تعریف وجود دارد

ب) اسمی (قراردادی): مفهوم و تعریف اسمی قابل تعویض اند / نه درست است و نه غلط / هدف: جلوگیری از توضیحات طولانی، سرعت در ارتباطات

ج) تحلیلی (تحلیل معنی): مبتنی بر واقعیت و تحلیل است نه قرارداد / هدف: بررسی معانی واژگان / کاربرد: بررسی و تحقیق در سایر جوامع، تثبیت معانی واژگان با مفاهیم متفاوت در جامعه، پی بردن به فضای مفهومی واژه‌ای نامشخص

د) تجزیه‌ای: هدف: تعیین فضای مفهومی واژه به طور کاملاً دقیق با آزمایش و بررسی تجزیه‌ای / می‌تواند اسمی یا تحلیلی باشد / اجراء مبتنی بر جریان محرک پاسخ (نظیر سوالات پرسشنامه)

مثال: آیا در روستا کسی هست که اگر حرفی بزند مردم از او پیروی کنند؟ به فرد معرفی شده صفت «هنجارگذار» نسبت داده می‌شود. (تعریف تحلیلی از هنجارگذار)

آیا شما آنقدر وطن خود را دوست دارید که بتوانید با فراخوان دولت به جنگ بروید؟ به افرادی که پاسخ مثبت می‌دهند صفت «وطن پرست» اطلاق می‌شود (تعریف قراردادی از وطن پرست)

ه) چندمرحله‌ای: مرحله ۱: تحلیل مفهوم (شناخت مفعول‌ها) / مرحله ۲: بررسی تجربی و شناخت ویژگی‌های مشترک مفعول‌ها / کاربرد: تعریف واژگان با فضای مفهومی وسیع

و) واقعی: تعیین ماهیت واژه با سوالاتی نظیر «یعنی چه» و «چیست» / ایراد: معلوم نیست چگونه فضای مفهوم واژه تعیین می‌شود / به صورت یکی از تعاریف دیگر است و خود یک تعریف خاص نیست

ز) تعریف عملیاتی (عملی): امکان اندازه‌گیری متغیر را فراهم می‌سازد / عامل پیوند سطح مفهومی (نظری) با سطح تجربی (مشاهده)

۱- تعریف عملیاتی اندازه‌پذیر (سنجشی): ۱-۱ پویا: تشریح رفتارهای مشاهده‌پذیر و ملموس

۱-۲ ایستا: تعیین ویژگی‌های ساختاری مشاهده‌پذیر

به طور عمده برای توصیف متغیرهای وابسته استفاده می‌شود / بر حسب مورد برای متغیرهای مستقل و تعدیل‌گر نیز کاربرد دارد
مثال: در فرضیه بررسی تاثیر سخاوت بر محبوبیت (سخاوت ← محبوبیت) می‌توان چگونگی اندازه‌گیری متغیرهای سخاوت و محبوبیت را با تعریف سنجشی مشخص نمود.

۲- تعریف عملیاتی تجربی (آزمایشی): پژوهشگر مشخص می کند که چه شرایطی باید موجود باشد (چه دستکاری‌هایی باید صورت پذیرد) تا یک حالت یا پدیده روی دهد (تفکیک حالت‌های مختلف متغیر از یکدیگر) / برای متغیرهای مستقل به کار می‌رود.

به طور کلی هر گاه نیاز به برقراری یک مجموعه شرایط خاص برای ایجاد حالات مختلف متغیر مستقل باشد، در واقع تعریف عملیاتی تجربی از آن متغیر ارائه می شود و اگر متغیر مذکور یا هر متغیر دیگر نیاز به تعیین چگونگی اندازه گیری داشته باشد، تعریف سنجشی از آن ارائه خواهد شد.

متغیر: مفهومی که تغییر می کند.

طبقه بندی متغیرها

بر اساس رابطه: ۱- مستقل / محرک / درونداد ۲- میانگر / واسطه / نوعی متغیر مستقل ۳- وابسته / پاسخ / برونداد
 بر اساس نقش: ۱- علی / همان متغیر مستقل یا غیر وابسته است ۲- توصیفی
 بر اساس ارزش: ۱- دو ارزشی / دو وجهی / دو بخشی ۲- چند ارزشی
 متغیرهای جانبی: ۱- تعدیل گر: پژوهشگر آن را اندازه گیری یا دستکاری می کند تا تاثیر آنرا در همبستگی متغیرهای مستقل و وابسته مشخص نماید / نوعی متغیر واسطه

۲- کنترل: پژوهشگر آنرا ثابت نگاه می دارد تا تاثیر آنرا خنثی کند / از پژوهش حذف می شوند / نوعی متغیر واسطه

۳- مزاحم: مداخله گر / نهفته / قابل مشاهده و اندازه گیری نیستند یا خارج از کنترل محقق قرار دارند / نوعی متغیر

واسطه / قابلیت تعمیم پذیری داده‌ها را کاهش می دهند

متغیرهای کمی و کیفی: امکان اندازه گیری متغیر کیفی وجود ندارد / تمام متغیرهای کیفی گسسته اند (عکس آن صادق نیست) / متغیرهای کمی با مقیاس فاصله ای و نسبی سنجیده می شوند / متغیرهای کیفی با مقیاس اسمی و رتبه ای اندازه گیری می شوند.

متغیرهای گسسته (طبقه‌ای) و پیوسته

متغیر مستقل عملی و مستقل هویتی: عملی یا فعال / هویتی یا تشخیصی / مبنای تشخیص این دو متغیر از یکدیگر توانایی دخل و تصرف و دستکاری متغیر است / سطوح مختلف متغیر در نوع مستقل هویتی قبلا توسط آزمودنی‌ها جایگزین شده‌اند، یا امکان مداخله محقق به دلایل اخلاقی و عرفی وجود ندارد، یا دستکاری غیر ممکن و بسیار مشکل است / فعال یا هویتی بودن متغیر پژوهش در برخی موارد ذاتی است (نظیر جنسیت و سن) و در برخی موارد وابسته به شیوه پژوهش است (نظیر اضطراب)، حتی در مواردی که محقق به شیوه هم‌تاسازی اقدام به نمونه گیری می کند نیز متغیر، هویتی است (مانند شیوه تدریس یک درس خاص) / در تحقیق آزمایشی (طرح عاملی) استفاده می شود

مقیاس اندازه گیری: ۱- اسمی: $A=B$

۲- رتبه ای: $A < B$ و $A = B$

۳- فاصله ای: $A - B$ و $A < B$ و $A = B$

۴- نسبی (نسبتی): A/B و $A - B$ و $A < B$ و $A = B$

تفاوت اصلی مقیاس رتبه ای و فاصله ای در برابر بودن فاصله‌هاست / در مقیاس نسبی نقطه صفر تمام واحدها با هم برابر است اما در مقیاس

فاصله ای نقطه صفر قراردادی و اختیاری است / در مقیاس نسبی، نسبت بین هر دو وزن دلخواه، مستقل از واحد اندازه گیری است

جدول ۲-۲ صفحه ۶۱ مطالعه شود.

نظریه: مجموعه ای از فرضیات مرتبط به هم که قابل آزمایش اند و قابلیت توصیف پدیده‌ها را دارند

معیارهای موفقیت نظریه: توانایی طبقه‌بندی داده‌های قابل مشاهده / آزمون پذیری / نظریه تبیینی خوب، باید قابلیت توصیف و پیش بینی داشته باشد (نظریه ای که قدرت پیش‌بینی ندارد فاقد ارزش تبیینی است)

انواع نظریه: ۱- صوری: قدیمی ترین / تبیین پدیده به عواملی نسبت داده می شود که خود آنها پیچیده و مبهم اند / به لحاظ علمی مردود است / فاقد توانایی پیش بینی است / مثال: نظریه انگیزش بر مبنای انگیزه، یا سازمان به مثابه فرهنگ

۲- قیاسی: استفاده از مدل / اشکال: محقق باید تمام جنبه‌های مهم پدیده را به خوبی بشناسد تا بتواند مدل مناسبی تدوین کند / می تواند مرحله آغازین در ساخت نظریات علمی باشد

۳- تقلیلی: تبیین مشاهدات بر اساس ماهیت فعالیت‌ها یا فرایندهایی که آسان‌تر از مشاهده حادثه اند / بر اساس یکی از مفروضات علم بنا شده: هر حادثه مشاهده شده ای را می توان بر اساس تعداد معدودی متغیر به خوبی تبیین کرد / تبیین بر اساس الف) ساخت فرضی (مانند نظریات اولیه در خصوص ژن‌ها و مولکول‌ها) ب) مشاهده مستقیم / نظریات مدیریتی به طور عمده از این قسم اند / مثال: تبیین اثر داروهای ضد سرطان بر اساس عملکرد قلب یا مغز

۴) تجریدی: همانند نظریات تقلیلی حوادث پیچیده بر اساس حوادث ساده تبیین می شوند اما حوادث ساده به عنوان واقعیت، بلکه به عنوان توصیف دقیق از روابط متغیرهای حادثه استفاده می شوند / ساختهای تبیینی، متغیرهای مداخله کننده نیز نامیده می شوند و معمولاً با بیان ریاضی ابراز می گردند / کاربرد موثر در فیزیک / بهترین مدل در تمام علوم / ساختهای فرضی باید به متغیرهای مداخله کننده تقلیل یابند

نقش نظریه در پژوهش: «ابتدا نظریه بعد پژوهش» یا «ابتدا پژوهش بعد نظریه»؟ ایراد روش «ابتدا نظریه بعد پژوهش»: فقدان اطلاعات مقدمات / ایراد روش «ابتدا پژوهش بعد نظریه»: عدم وجود هدف مشخص / هیچیک به تنهایی ایده علمی نوینی را عرضه نمی کند / باید ترکیبی باشد یعنی فعالیت‌های علمی در سه دسته اکتشاف (تنظیم یافته‌ها و ایجاد فرضیه)، توصیف (پیش بینی)، و تبیین انجام پذیرد.

فصل سوم - فرایند انجام تحقیق علمی

اصل اساسی در روش تحقیق رعایت ترتیب و نظم فرایندهای کلی و خرده فرایندهای هر مرحله است / طی کردن همه مراحل تحقیق در مطالعه خاصی ممکن است ضروری نباشد.

۱- انتخاب موضوع: ابتدا تعیین حوزه وسیع پژوهشی، سپس تعیین موضوع ویژه مورد علاقه

۲- مرور متون تحقیق: اهداف: جمع آوری داده‌های جدید نیست بلکه: تضمین عدم انجام پژوهش در گذشته، اطمینان از اینکه عنوان برحسب نظری و روش شناسی جدید است، اطمینان از اینکه پژوهش منبع قیاس است / بررسی گذرای متون در مراحل اولیه تحقیق / کنفرانس‌ها و سمینارها منابع بهتری در قیاس با کتاب و نشریات در این بخش است / مرور متون موجب: آگاهی از متغیرهای مهم، کمک به تدوین چهارچوب نظری، فرضیات، و بیان دقیق مساله، می شود، اطمینان از افزایش آزمون پذیری و تکرارپذیری پژوهش میگردد

۳- تدوین مدل (چهارچوب مفهومی پژوهش): پلی میان ذهن و واقعیت / تشکیل شده از مفاهیم و فرضیات / مهمترین و دشوارترین بخش هر پروژه تحقیقاتی / شالوده اصلی پژوهش

فرایند تدوین مدل: شناسایی مفاهیم / تعیین مفاهیم / عملیاتی کردن مفاهیم (تعیین نحوه ارزیابی) / بررسی روابط میان مفاهیم

- مدل در تحقیق توصیفی: به چهارچوب مفهومی پیچیده نیاز ندارد / فهرست متغیرهای مورد مطالعه و مدل انشعابی - تفکیکی آن تهیه

می شود

- مدل در تحقیق تشریحی و ارزیاب (تیینی): استفاده از رویکرد نقشه مفهومی (نقشه ذهنی) / نقشه کشی مفهومی نوعی قلیان فکری است که در آن در یک تمرین گروهی، مفاهیم مربوط به تحقیق، فهرست و دسته بندی شده و روابط میان آنها مشخص می شود عبارت «چهارچوب نظری» را در زمانی که تحقیق بیشتر علم محور (کمی) باشد، و عبارت «چهارچوب مفهومی» را در سایر شرایط (کاربردی) مورد استفاده قرار می دهند.

۴- بیان سوالها و فرضیات: سوالات و فرضیات باید: مرتبط با عنوان پژوهش، و قابل تحقیق بوده و از واژگان ارزشی (دو پهلو یا تکریمی) استفاده نشود.

ضروری است: الف) توجه به مقیاس و حدود مساله (تطبيق با منابع موجود) ب) قابلیت پاسخگویی به سوالات (توجه به شرایط نظری و عملی (منابع موجود))

فرضیه: حدیثی زیرکانه در مورد حل یک مساله / عبارتی خبری

صفر: از تساوی صحبت می کند، از عبارت «رابطه (تفاوت) وجود ندارد (فرضیه صفر) استفاده می شود
انواع فرضیات:
یک: نقطه مقابل فرضیه صفر است، دو نوع: الف) جهت دار (از عبارت «رابطه (تفاوت) مثبت (منفی) وجود دارد استفاده می شود)، ب) بدون جهت (از عبارت «رابطه (تفاوت) وجود دارد استفاده می شود
در یک فرضیه آماری اگر تفاوت با رابطه، معنادار تشخیص داده شود، فرض صفر رد می شود / محقق هرگز واقعا نمی تواند ثابت کند که فرض صفر درست یا نادرست است
قالب «پرسش»، به تحقیقات توصیفی و استقرایی قرابت بیشتری دارد، در حالی که قالب «فرضیه» در تحقیقات تحلیلی (آماري) و قیاسی مناسب تر است.

انواع پرسشهای تحقیق: الف) توصیفی: استفاده از کلمات چیست و چگونه است.

ب) رابطه ای: بیان ارتباط میان دو یا چند متغیر.

ج) تفاوتی: از تفاوت متغیرهای صحبت می کند.

۵- فهرست نیازهای اطلاعاتی و تعیین راهبرد تحقیق

الف: روش تحقیق: معانی مختلف: ۱) رویکرد هستی شناسی (روش فلسفی، علمی، ...) ۲) مکاتب فکری (تجربه گرایی، اثبات گرایی، طبیعت گرایی، و ...) ۳) به مثابه فرایندی نظام مند برای بررسی واقعیت ها و دستیابی به مشکلات (منظور این کتاب بیشتر معنای سوم است)

ب) جامعه آماری: همه اعضای که یافته های پژوهش را به آن تعمیم می دهیم / مجموعه افرادی که ویژگی های همگون، مشترک، و قابل اندازه گیری دارند و با اهداف موضوع مرتبط اند
نمونه: مجموعه ای از نشانه ها که از یک قسمت، گروه، یا جامعه بزرگتر انتخاب می شوند.

ج) روش جمع آوری داده ها

د) روش تحلیل داده ها: از تکنیک جمع آوری داده ها پیروی می کند.

ه) بودجه و زمان بندی

۶- اجرا

۷- تدوین گزارش: نگارش گزارش تحقیق از زمان شروع پروژه آغاز می شود.

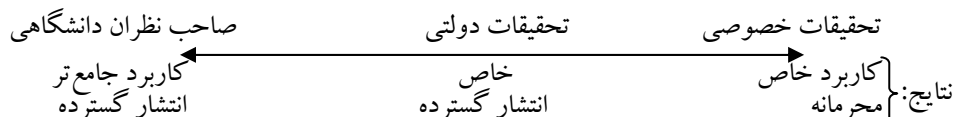
فصل چهارم - انتخاب موضوع، تعریف مساله، تدوین فرضیه

مراجع انتخاب عنوان

۱) علاقه مندی فردی - مزایا: استفاده از دانش قبلی، احتمال دسترسی فرد به اطلاعات بیشتر، انگیزه بالا / عیب: تعصب

نکته: ذکر موضوع علاقه شخصی محقق بایستی در پیشگفتار یا مقدمه گزارش تحقیق ذکر شود.

- ۲) متون موجود - شایعترین مرجع / استخراج ایده قابل تحقیق از متون موجود، با دستیابی به نظریه ای که: تاکنون آزمون نشده است، در زمان فعلی آزمون نشده است، در مورد گروه خاصی آزمون نشده است
- ۳) سیاست یا مدیریت: ارائه توسط سازمان یا صاحب نظر دانشگاهی.

- ۴) نگرانی اجتماعی: ارتباط زیادی با مسائل سیاسی دارند با این تفاوت که فقط به نشان دادن مشکلات می پردازند و راه حل ارائه نمی دهند.
- ۵) مسائل عامه پسند: پاسخ به سوالی که افکار عمومی را به خود مشغول ساخته است.

ویژگیها و نکات مربوط به موضوع (عنوان): بدیع بودن / پژوهش پذیر (توجه به شرایط، زمان، منابع، میزان کلی بودن موضوع) / به صرفه (به لحاظ عملی و نظری) / توضیح واضح و روشن / لحاظ اهمیت و اولویت و منابع مادی / استفاده از تجارب / منابع استخراج موضوع: استنتاج از نظریه ها، استفاده از تجارب، استفاده از متون مربوط به موضوع / دامنه ای محدود داشته باشد (حفظ تعادل میان جنبه عمومی و خصوصی پژوهش / آنقدر جزئی نباشد که نتیجه مورد اغماض و بلا استفاده شود).

تحقیقات مدیریت در سه بعد قابل تعریف اند: قلمرو (زمینه)، موضوع، رویکرد (روش شناسی: دو نوع کمی و کیفی - ر.ک. ص ۱۱۲ شکل ۲،۴) اشتباهات رایج در تنظیم موضوع تحقیق: جمع آوری اطلاعات بدون طرح و قصد مشخص / هدف تحقیق مبهم (به طوری که منجر به تعبیر و تفسیر ذهنی و کلی از نتایج می گردد) از این رو بایستی کلیه ابعاد مساله نظیر روش شناسی، فرضیات و ... روشن شود / عدم اطلاع از پژوهشهای صورت گرفته تاکنون / عدم تشخیص محدودیت های تحقیق (انواع محدودیت تحقیق: الف) محدودیتهایی که کنترل آنها از عهده پژوهشگر خارج است نظیر محدودیت انتخاب نمونه، عدم امکان کنترل همه متغیرها و نقص در صحت و دقت ابزارها. ب) محدودیتهای تحت کنترل نظیر تعداد نمونه و ویژگیهای آن و تعیین وسعت حوزه تحقیق)

بیان مساله پژوهش

پس از تعیین موضوع تحقیق صورت می پذیرد / در بیان مساله این موارد عنوان می شود: طرح علمی مساله، محدود کردن مساله، اثبات ضرورت مساله، لزوم بررسی تجربی، ارائه شواهدی دل بر وجود مساله، ویژگیهای مساله، گستردگی و علل اجتماعی بروز آن، ارائه چهارچوبی برای طرح نتایج تحقیق، تعریف تمام متغیرهای مرتبط

نکات مهم در تعریف مساله: به صورت سوال باشد / تعریف واژگان بکار رفته / تعیین حدود مساله (محدود کردن مساله) / تشریح روابط علی و معلولی متغیرها (ذکر روابط شناخته شده با رجوع به پیشینه و ...) / ذکر سابقه تاریخی موضوع / ذکر مطالعات قبلی ویژگیهای مساله پژوهش: باید روابط بین دو یا چند متغیر را تعریف کند / سوالی باشد / قابل بررسی و اندازه گیری باشد (با توجه به معیارهای بودجه، زمان و ...) / واضح و محدود / بر قضاوت های اخلاقی، ارزشی و فلسفی دلالت نکند و پیش داوری نکند (بر مبنای دیدگاه علمی باشد نه ارزشی) / بر پیش بینی های کلی متمرکز نباشد.

معیارهای ارزیابی مساله تحقیق: آیا به پیشینه پژوهش یا تجربه رجوع شده است؟ / دامنه مطالعه محدود شده است؟ / قلمرو علمی مساله مشخص شده است؟ / آیا اهمیت مساله بر اساس این شاخصها تعیین شده است: نو بودن، تدوین نظریه، تعمیم پذیری، پاسخ گویی به مسائل اجتماعی، پیش برد روش شناسی / آیا گزاره های تحقیق (هدف، سوالات و فرضیات) به ابعاد مساله اشاره می کند؟ / گزاره ها شیوه اجرای پژوهش را آشکار می کند؟ / متغیرها و تعریف عملیاتی آنها امکان پذیر است؟

فرضیه: عبارتی آزمایشی که رابطه میان دو یا چند متغیر را به طور دقیق روشن و بیان می کند (می تواند کاملاً دقیق و اساسی یا پیش بینی غیردقیق باشد)

فرضیه پژوهشی: فرضیه ای که نشان دهنده انتظارات پژوهشگر باشد.

شیوه های تدوین فرضیه: استفاده از نظریات و تئوریهای موجود (قیاسی) / استفاده از نتایج رشته مطالعات تحقیقی انجام گرفته (استقرایی) / حدس و گمانها و کشف ناگهانی پژوهشگر (شهودی)

ویژگیهای فرضیه: مبهم نباشد / تعریف واژگان به کار رفته در فرضیه / غیر عملی نباشد (در صورت امکان با مشاهده، تجربه و آزمایش قابل مطالعه باشد) / تا حد امکان بر مبنای واقعیات قبلی باشد نه تخیلی)

طبقه بندی فرضیات

۱- جهت دار / بدون جهت

۲- از نظر محتوا: بر وجود پدیده ای دلالت می کند (فرضیه توصیفی) / بر وجود رابطه (همبستگی) دلالت می کند (فرضیه توصیفی) / بر علت وجود پدیده ها دلالت می کند (فرضیه های علی یا تعلیلی)

۳- مقایسه ای (اخذ شده از پرسشهای تفاوتی) / همبستگی (اخذ شده از پرسشهای رابطه ای) / علی (اخذ شده از پرسشهای رابطه ای)

۴- توصیفی (عدم نمونه گیری، بررسی کل جامعه) / استنباطی (بیان فرضیه های توصیفی در قالب فرضیات آماری بی معناست)

۵- تک متغیره / چند متغیره

۶- همبستگی (متغیرها بدون کنترل، فقط مشاهده می شوند) / و به دنبال کشف روابط علت و معلول نیستیم / ضریب همبستگی (I)

شاخص میزان رابطه است ($-1 \leq I \leq 1$) هر چه به دو سر طیف یعنی به $+1$ و -1 نزدیکتر باشد ارتباط بیشتر است؛ در صورتی که

مقدار $I > 0$ همبستگی منفی بوده و با افزایش یک متغیر، دیگری کم می شود؛ در همبستگی مثبت که تغییر متغیرها هم جهت است

مقدار $I < 0$ بوده و در صورتی که رابطه ای وجود نداشته باشد $I = 0$ است. مطالعات همبستگی، برای بررسی رابط علی از نظریه ها

و داده ها با هم استفاده می شود / تجربی

۷- فرضیه با گروه های جور شده (وابسته): فقط یک گروه مورد بررسی قرار می گیرد / گروه های مستقل

نقش فرضیه در پژوهش: تبیین آزمایشی برای پدیده ها فراهم می آورد و به دنبال تعمیم روابط میان پدیده هاست / حدس پژوهشگر درباره

رابطه میان متغیرهاست / مجموعه فعالیتهای اجرایی پژوهش را مشخص می کند / بدون داشتن فرضیه می توان اطلاعات گردآوری کرد اما

موجب اتلاف وقت شده و ممکن است سوالات پژوهش بی پاسخ بماند / چهارچوبی برای گزارش نتایج مشخص می کند.

فصل پنجم - روشهای تحقیق علمی

انواع تحقیق بر اساس هدف (مبنا: میزان کاربرد مستقیم یافته ها و درجه تعمیم پذیری آنها):

۱- بنیادی (مبنایی یا پایه): به دنبال توسعه مرزهای دانش و کشف قوانین علمی است / ممکن است نظریه ای انشاء شود یا اصول فرضیه و

قضایای نظریه ای آزمایش شوند / ویژگیها: وقت گیر، هزینه بر، مجری آن معمولاً مراکز علمی و دانشگاهی است / انواع-الف)

تجربی: استفاده از آزمایش، مشاهده و مصاحبه و بهره گیری از تکنیکهای آماری و معیارهای پذیرفته شده، ب) نظری: استفاده از روش

کتابخانه ای و تحلیل عقلانی

۲- کاربردی: بررسی ساختهای نظری در موقعیت عملی / به روش می انجامد / بستر کار تحقیق بنیادین است / ویژگیها: زمان کمتر،

درآمدها، مجری معمولاً سازمانهای دولتی و خصوصی اند

۳- توسعه ای: نوعی تحقیق کاربردی است / هدف: توسعه و بهبود روشها، ابزار، کالاها یا ساختار است / به دنبال دریافت بازخور از بازار و

آنگاه اصلاح هستند

۴- عملی (اقدام پژوهی یا Action Research): نوعی تحقیق کاربردی است / موضعی است / عدم تعمیم پذیری زیاد / به دنبال پاسخ

فوری به مسائل و یافتن راه حل برای آنهاست / هدف اصلی تحقیقات توسعه ای و عملی کمک به توسعه نظریه های علمی نیست

انواع تحقیق بر اساس ماهیت و روش:

۱- تاریخی: تحقیق بر مبنای تحلیل و تعبیر و تفسیر اطلاعات و رویدادهای گذشته و احتمالات پیش بینی آینده / هدف: مطالعه تاریخ تطور، مطالعه تطبیقی، مطالعه علیت / تحقیق تاریخی روش علمی است یا غیر علمی؟ مخالفان: قابلیت پیش بینی ندارد زیرا عوامل غیر قابل کنترل در آن فراوان است، صلاحیت گزارشگران رویدادها معین نیست، به دلیل ابهام در برخی رویدادهای گذشته محقق درصدد استنتاج ذهنی بر می آید، متغیرهای کنترل قابل دستکاری نیستند؛ موافقان: مراحل علمی پژوهش مانند سایر انواع تحقیق طی می شود (تدوین فرضیه، جمع آوری و تحلیل داده‌ها و ذکر محدودیت‌ها)، محقق تاریخی نظیر سایر محققان احتمالات را در نتایج خود به کار می گیرد، متغیرهای غیر قابل کنترل در بیشتر تحقیقات علوم رفتاری و اجتماعی وجود دارد / وظیفه اصلی محقق تاریخی: بررسی اعتبار و معناداری اطلاعات موجود است یعنی: ۱- نقد ظاهری (خارجی): آیا منبع ارائه شده واقعی است؟ ۲- نقد درونی: اگر چه سند اصل است اما آیا تصویری واقعی از حادثه ارائه می کند (با رجوع به موازین عقلی و تطبیق با سایر منابع حاصل می گردد) / منابع تحقیق: ۱- دست اول: نظیر اسناد ثبت شده توسط ناظران واقعی، بقایای به جا مانده از فرد یا گروه، گواهی شفاهی ناظر حادثه ۲- منبع دست دوم: گزارشگر، ناظر عینی واقعه نیست

۲- توصیفی: هدف: توصیف عینی و منظم رویداد / به دور از استنتاج ذهنی / به دنبال: ارزیابی شرایط، روش و موقعیت پدیده، یا ارزیابی عقاید و اطلاعات و شناسایی و بررسی روابط میان متغیرها (از طریق استقراء) / دو جنبه: الف- کاربردی (به دنبال سیاست گذاری و برنامه ریزی) ب) مبنایی (به دنبال کشف حقایق، قوانین و نظریات به روش استقراء است که در علوم پایه، اقتصاد و ... کاربرد دارد) / شیوه نگرش: توصیفی محض، توصیفی تحلیلی / در دیگر پژوهشها ظاهر می شود

۳- تداومی (طولی) و مقطعی: از نوع توصیفی اند / هدف: بررسی چگونگی مراحل رشد / تداومی: نمونه های ثابتی در دوره رشد مطالعه می شود / مقطعی: از هر مقطع (مرحله) رشد، تعدادی نمونه اخذ شده و مطالعه انجام می گیرد / در تحقیق تداومی: افت نمونه وجود دارد، جایگزینی افراد از دست رفته موجب ورود تعصبات و گرایشهایی به پژوهش می گردد و اعتبار درونی تحقیق را کاهش می دهد / در صورت عدم افت و پایدار بودن جامعه نیز مشکل عدم قابلیت تعمیم (اعتبار بیرونی) وجود دارد / در پژوهش مقطعی در مقایسه با تداومی: معمولاً نمونه های بیشتری اخذ می شود اما عوامل رشد کمتری توصیف می گردد، ارزان تر و سریع تر است، به دلیل ثابت نبودن نمونه‌ها در طول پژوهش، اعتبار درونی تحقیق کاهش می یابد

۴- تحقیق موردی و زمینه‌ای (ژرفانگر): هدف بررسی گسترده عمیق (نه سطحی) از وضعیت گذشته و فعلی یا واکنشهای یک واحد، فرد، یا گروهی از جامعه است / می تواند در هنگام مطالعات تداومی انجام گیرد / به دلیل محدودیت نمونه امکان تعمیمی وجود ندارد / تاثیر از تعصبات ذهنی پژوهشگر محتمل است / تفاوت با تحقیق توصیفی: در تحقیق توصیفی مطالعه تعداد محدودی متغیر در نمونه ای وسیع انجام می گیرد اما در تحقیق موردی تعداد بیشتری متغیر در نمونه ای محدود بررسی می شود.

۵- همبستگی: هدف بررسی تغییر یک یا چند عامل بر اثر تغییر یک یا چند عامل دیگر است / مانند روش تجربی امکان دستکاری متغیرها وجود ندارد / الزاما به دنبال شناخت روابط علت و معلولی نیست اما نتایج آن می تواند برای پیش بینی استفاده شود / موارد استفاده از همبستگی به جای رابطه علی در فرضیات: جهت رابطه علی قابل تشخیص نیست، متغیر سومی موجب تغییر در متغیرهای مورد بررسی می شود / هنگامی به کار می رود که تعداد متغیرهای بازیگر زیاد باشد به طوری که امکان کنترل یا دستکاری متغیرها وجود نداشته باشد / محدودیتها: الزاما روابط علی را شناسایی نمی کند، کنترل کمی بر متغیرهای مستقل دارد، اثر عوامل غیر قابل کنترل در پژوهش زیاد است

۶- علی یا پس از وقوع: پژوهش اکتشافی است / به دنبال عل عمل یا مطالعه نتیجه هستیم / در شرایطی مناسب است که: کنترل و دستکاری متغیرها امکان پذیر نباشد / در صورت کنترل و دستکاری متغیرها ممانعی برای بروز واکنشهای طبیعی حاصل می شود / هزینه کنترل و دستکاری بالاست / محدودیتها: عدم توان کنترل متغیرهای مستقل، عدم اطمینان از شناخت علل واقعی

۷- تجربی: محقق با دستکاری محرکها، شرایط محیطی یا روشها، چگونگی تاثیر این تغییرات را بر رفتار متغیر وابسته بررسی می کند / رابطه علی را استنباط می کند / ویژگیها: کنترل شدید متغیرها، استفاده از گروه شاهد (معمولا)، حداکثر سازی تاثیر متغیرهای مستقل و حداقل سازی اثر متغیرهای مزاحم و اشتباهات آماری و اندازه گیری / قابلیت تعمیم نتایج اهمیت دارد که با کنترل متغیرهای ناخواسته و آگاهی از محدودیتها تامین می شود / مواردی که در این تحقیق بررسی می شود: میزان اثر متغیرهای مستقل اصلی بر وابسته، تاثیر متغیرهای ناخواسته و اشتباهات آماری بر نتایج، ترکیب اثر متغیرهای مستقل و ناخواسته بر وابسته / محاسبه ضریب همبستگی اولین قدم در یافتن رابطه علی است / محدودترین و مصنوعی ترین روش / انتخاب آزمودنی ها با روش: نمونه گیری تصادفی، همانند سازی (انتخاب گروهها با خصایص همانند)، و موازنه (معادل سازی، برابر نمودن شاخصهای مرکزی یا پراکندگی متغیر مورد نظر در گروههای کنترل و آزمایش)

۸- نیمه تجربی: در شرایطی به کار می رود که امکان کنترل و دستکاری تمام متغیرها وجود ندارد / نظیر بیشتر تحقیقاتی که در انسان صورت می پذیرد / مهمترین وظیفه محقق در این پژوهش، شناخت محدودیتها و عوامل عدم کنترل است (شناخت عواملی که در میزان ارزش روابی داخلی و خارجی تحقیق موثرند)

۹- پیمایشی (میدانی، زمینه یاب یا پنهانگر): هر روشی که در شرایط واقعی (بدون دخالت محقق) به کار گرفته شود / از پرسشنامه (رایجترین شیوه)، مصاحبه، مشاهده و تحلیل محتوا برای کسب اطلاعات استفاده می شود / رفراندوم، کاملترین صورت تحقیق زمینه یابی است / اهداف این پژوهش می تواند هر سه مورد توصیف، کشف یا تبیین باشد / مشخصه های این پژوهش: ماتریس متغیر بر حسب داده های موردی (نکته: در روش تجربی نیز از همین ماتریس استفاده میشود با این تفاوت که در روش میدانی، داده ها با دخالت محقق حاصل نشده اند)

۱۰- فلسفی: در این روش توجه به مفهوم علم، و نگاه کلی و تصویری جامع از جهان انجام می گیرد / قیاس، روش اصلی تفکر در فلسفه است / پاسخ به سوالاتی نظیر: زیبایی چیست؟ سرنوشت انسان پس از مرگ؟ واقعیت زمان؟ / نوعی تحقیق کیفی است

۱۱- تحقیق قوم نگاری: نوعی مطالعه موردی است / بیشتر کیفی است و کمتر از عدد و رقم استفاده می شود / هدف: توصیف علمی فرهنگهای مختلف / ویژگیها: بافت گرایی (این پژوهشها فقط در محیط مطالعه خود قابل تفسیراند)، ماهیت کیفی-پدیدارشناسی (لزوم شناخت احساسات و افکار)، استفاده از روش شرکت کننده- مشاهده گر (لزوم حضور محقق در محیط)، دیدگاه کل نگر (کلیه عناصر را در تحلیل مد نظر قرار دهد)

۱۲- تحلیل محتوا و هرمنوتیک: تجزیه و تحلیل و توصیف موضوعی خاص با استناد به متنهای مکتوب، شفاهی و تصویری / بیشتر کیفی است (خصوصا هرمنوتیک) / روشهای تحلیل محتوا: تحلیل ضمنی (تحلیل عناصر تشکیل دهنده گفتار افراد)، صوری (توجه به صورت و اتصالات گفتار افراد)، ساختاری (تحلیل وجوه پنهان پیام)

فصل ششم - استفاده از متون جدید

هدف از مرور متون: تدوین شالوده تحقیق / کسب ایده / دستیابی به تحقیقات دیگران / منبع مقایسه با سایر پژوهشها / حامی اطلاعاتی پژوهش کتابنامه گزارشی: بیان خلاصه ای کوتاه از محتوا و اهمیت هر مرجع خاص مورد استفاده در پژوهش منابع تحقیق: کتابخانه / نمایه / پایگاه داده / منابع عمومی مدیریت / منابع چاپی / اینترنت / پرسش از کتابداران و دانشگاهیان نمایه: فهرستهای تخصصی مطالب کتاب شناسی اند که روز آمد می شوند / استناد می شود به محتوای نشریات، روزنامه ها و سایر منابع / برخی نیز حاوی خلاصه مقالات اند

اینترنت: نشانی وب سایت به فرم عمومی: [Http://www.orgname.com.au](http://www.orgname.com.au)

نام کشور نوع سایت خلاصه عبارت شبکه گسترده جهانی به معنای پروتکل انتقال فرامتنی

com: سازمان تجاری / gov: سازمان دولتی / mil: سازمان نظامی / org: سازمان غیردولتی / ac, ed, edu: موسسه آموزشی

موتورهای جستجو: آلتاویستا / یا هو / گوگل

کتاب شناسی: فهرستی سازمان یافته از منابع ردیف اول یا دیگر منابع مربوط به موضوعات یا شخص مفروض است / هدف: کمک به شناسایی کتاب یا هر ماده دیگری است / چنین منابعی کمک می کنند جستجو را به منابع اخص نزدیکتر کنیم.

ارزش کتاب شناسی در مقابل روشهای الکترونیکی جستجو: پایگاههای داده ارزش موقت دارند / مطالب ارائه شده فاقد ارزیابی است به عبارت دیگر گزارش ارائه شده، سطحی و فاقد تبیین مطالب اصلی است / متن کامل پژوهشها عرضه نمی شود بنابراین سیستم جستجوی آن کامل نخواهد بود / کتاب شناسی موجب صرفه جویی زمان می گردد.

مطالب شناسایی شده توسط محقق بهتر است نمایه سازی شود. بدین ترتیب محقق می تواند کتاب شناسی شخصی ایجاد نماید.

انواع مرور متون

(مرور متون از ارزشمندترین و در عین حال ناامید کننده ترین تکالیف تحقیق است)

(الف) رویکرد کلی: شناسایی و فهرست هر آنچه درباره موضوعی خاص نگاشته شده است.

(ب) رویکرد ارزیابگر (فرا تحلیل): ترکیب و تلخیص نتایج پژوهشهای گذشته (مثلا در قالب جدولی که عنوان پژوهش و ویژگیهایی نظیر عنوان، ابزار، و متغیرها و نتایج درج شده است) با هدف ارزیابی کیفی و نظام مند یافته های و فراهم سازی شالوده تحلیل بیشتر.

(ج) رویکرد اکتشافی: متمرکزتر از دو رویکرد قبلی است / همان بررسی سنتی متون است که به دنبال شناسایی مطالبی است که با مدل تحقیق همخوانی دارد.

(د) رویکرد ابزاری: به دنبال ایده مناسب برای بهترین نحوه حل مساله از طریق شناخت روش شناسی و ابزار تحقیقی مناسب است که با توجه به چگونگی عرضه داده های کمی و کیفی موضوع و ایجاد چهارچوب نظری طراحی می شود.

(و) تحلیل محتوا و هرمنوتیک: هر دو، تکنیک تحلیل محتوای متون و منابع اند / تحلیل محتوا توصیف ظاهر محتوای رسانه است و بیشتر از هرمنوتیک حالت کمی دارد

مرور متون شامل دو بخش (الف) بررسی جنبه روش شناختی (که همواره درست گزارش نمی شود) و (ب) بررسی محتوای اصلی متون است / به عبارت دیگر به چگونگی شکل گیری نتایج و خود این نتایج می پردازد / تلاش برای تدوین چهارچوبی جهت طبقه بندی و تحلیل مطالب، شباهت به ایجاد چهارچوبی مفهومی در پروژه تحقیقاتی دارد [ر. ک. ش ۱,۶ ص ۱۸۴].

ثبت ارجاعها

هدف از ارجاع دهی: الف- نشان می دهد این گزارش بخشی از پیکره کنونی دانش است (نشانگر علم نویسنده)، ب- امکان کنترل منابع به منظور بررسی و تایید تفسیر نویسنده و نیز پیگیری علائق

شیوه های ارجاع دهی:

الف- شیوه مولف / تاریخ انتشار (سیستم هاروارد)

آدرس دهی در داخل متن به صورت: (نام مولف، سال انتشار: شماره صفحه) انجام می گیرد / در صورت اشاره به نکته خاصی از یک مطلب (نه اشاره به کل مطلب) و نیز همگام نقل قول مستقیم از شماره صفحه استفاده می شود، در غیر این صورت نیازی به شماره صفحه نیست / ذکر فهرستی از ارجاعها به ترتیب الفبایی در انتهای گزارش / می توان نام مولف را در داخل متن آورده و فقط سال انتشار درون پرانتز ذکر شود / برای خوانندگان غیر علمی مناسب نیست / ارجاعات بسیار، متن را بی نظم می کند / در صورت ذکر یک مرجع به صورت متوالی در متن، از عبارت ("همان" یا "cit op": شماره صفحه) استفاده می شود.

ب- شیوه پانوشت و پی نوشت

آدرس دهی در خارج متن انجام می گیرد/ در این شیوه از ارجاعات شماره دار در متن استفاده شده و فهرستی از ارجاعات شماره دار همتر از در پایین هر صفحه (شیوه پانوشت یا زیرنویس) یا در انتهای متن (شیوه پی نوشت یا پایان نوشت) استفاده می شود / شیوه پی نوشت رایج تر است / پانوشت، شیوه ای قدیمی است که سازماندهی را مشکل و هزینه چاپ را افزایش می دهد / لازم نیست که مرجع به طور کامل بیش از یک بار نگاشته شود، در این شرایط پی نوشت یا پانوشت به این صورت است: نام نویسنده ("همان" یا "ibid": ص X)، در صورتی که متوالی باشد: (همان: ص X) / در پایان اثر پس از درج پی نوشت ها لازم است کتابنامه ای مستقل نیز در به ترتیب ارائه شده در متن نگاشته شود/ اگر فهرست منابع کم باشد بهتر می توان از این شیوه استفاده نمود [ر.ک. جدول ۳,۶ ص ۱۹۲]

ج- شیوه ترکیبی

می توان از مزایای دو شیوه بهره جست به این صورت که ارجاع ها خارج از متن باشد، فهرست پانوشت به صورت بسیار کوتاه "نام مولف تاریخ انتشار" بوده و در انتهای گزارش فهرست الفبایی از مراجع به صورت کامل ذکر گردد. اجزاء هر یک از ارجاع ها در کتابنامه به صورت ذیل است:

نام خانوادگی مولف، نام مولف (سال نشر). «نام اثر»، شماره X، نشر X، ص X-X.

ارجاعهای الکترونیکی و اینترنتی

اجزاء: نام مولف، (سال نشر)، «عنوان اثر»، شماره X، بازیابی شده در تاریخ X از:

[Http://www. ...](http://www...)

ارجاع های دست دوم: در صورتی که محقق خود مستقیماً متنی را از منبع اصلی آن مطالعه نکرده و آنرا از محقق دیگری نقل می کند، ارجاع دست دوم انجام داده است.

اگر در اثری بیش از دو مولف داشته باشیم می توان در ارجاع متن به این صورت عمل نمود: (نام مولف اول "و دیگران" یا "et al"، سال نشر) داده های دست اول: داده های جدیدی اند که در پروژه تحقیقاتی فعلی جمع آوری شده اند و محقق استفاده کننده اصلی (اولین آنهاست). داده های دست دوم: قبلاً وجود داشته اند و به دلیل اهداف دست اولی گرد آمده اند. محقق استفاده کننده ثانویه آنهاست.

فصل هفتم - تحقیق کیفی و روشهای گردآوری اطلاعات

تحقیق کیفی: مجموعه ای از فنون تفسیرگرایان هاست که برای تشریح، رمزگشایی، تبدیل، و معنابخشی به پدیده های کمابیش طبیعی و اجتماعی به کار می رود / با داده های عددی سروکار ندارد / با تحقیقات تفسیری ارتباط بیشتری دارد تا تحقیقات اثبات گرایانه (خردگرایانه) / روشهای کمی و کیفی پژوهش مکمل یکدیگر بوده یا برای آزمون یکدیگر استفاده می شوند / بیشتر به جمع آوری اطلاعات حجیم و عمیق از چند نفر در سازمانی خاص مربوط می شود تا جمع آوری اطلاعات محدودتر از افراد یا سازمانهای بی شمار / هدف مشترک تمام تحلیلهای کیفی مشخص کردن معانی پدیده های مورد تحقیق است.

از فرضیات اصلی تحقیق کیفی: واقعیت به شکل اجتماعی و ذهنی خلق می شود نه به شکل عینی / محقق بخشی از فرایند است / به یک روش شناسی محدود نیست و می توان از ابزارهای مختلف استفاده کرد (بر خلاف رویکرد تحقیقات اثبات گرایانه)

دلایل استفاده از روشهای کیفی در مقابل روشهای کمی: در مواقعی که تحقیق کمی رسمی، ضروری یا ممکن نیست / نیاز به ایفای نقش آزمودنیها در پژوهش بیشتر احساس شود

مزایا: درک تفاسیر و تجربیات شخصی درونی یا بیرونی افراد و دانشهای ضمنی آنها (به دنبال یافتن علت بیرونی و قوانین برای رفتار نیست) / نقش بیشتر افکار و استدلال محقق / تجربه مسائل تحقیق از بعد مشارکتی / مناسب برای خواندگانی که با آمار و ارقام آشنا نیستند

کاربرد: در مطالعات با جامعه آماری بسیار محدود / در مطالعات کل نگرانه / در بررسی تغییراتی که با گذشت زمان در شخص ایجاد می شود / در بررسی مسائل انسانی

فرایند تحقیق کیفی: روشهای کیفی در مقایسه با روشهای کمی، در فرایند انجام تحقیق (نگارش فرضیه، جمع آوری داده، تحلیل، و نگارش) به رویکرد منعطف تری نیاز دارد به عبارت دیگر از رویکرد تکرار شونده در مقابل رویکرد ترتیبی و متوالی استفاده می کند / به عبارت دیگر مثلاً ایجاد فرضیه با پیشرفت تحقیق تکامل می یابد، و جمع آوری و تحلیل داده ها به طور همزمان حادث می شود و نوشتن نیز فرایندی جاری و تکاملی است

انواع روشهای تحقیق کیفی

مصاحبه

مصاحبه، تکنیکی فردی است و مستلزم تدارکهای پیچیده و بررسی های عمیق نیست.

مصاحبه کننده باید: ارتباط صمیمانه با مصاحبه شونده برقرار کند البته در صورت برقراری ارتباط عاطفی قوی احتمال اظهار نظرهای شخصی، بیان مطالب خوشایند پرسشگر، و تلاش پرسشگر در فرایند مصاحبه برای تقویت حدس خود وجود دارد / مصاحبه گر در صدد نفوذ در مصاحبه شونده نباشد / واکنش مثبت یا منفی (موافقت یا مخالفت) در مقابل اظهارات مصاحبه شونده نداشته باشد / صبور، خویشتن دار و انعطاف پذیر باشد / از افتادن در دام شیوه مکالمه گونه پرهیز کند (هدایت مصاحبه شونده) / نباید از سکوت جلسه واهمه داشته باشد بلکه باید به مصاحبه شونده فرصت تفکر بدهد / مصاحبه شونده را وادار به صحبت کند اما او را به بحث و جدل نکشاند

تکنیکهای ویژه مصاحبه

مصاحبه مکرر یا پنل - هدف: مطالعه دگرگونی رفتارها، عقاید و طرز تلقی ها در طی زمان روی جمعیتی یکسان و همگن / میزان تکرار و زمان کلی مصاحبه به ماهیت بررسی و ترکیب گروههای مورد پرسش بستگی دارد و بسیار متغیر است. مصاحبه ژرفایی یا عمیق - طولانی تر از مصاحبه با پرسشنامه است و ساختاریافتگی کمتری از آن دارد / اغلب شامل مصاحبه های چندباره است / پاسخ دهنده تشویق به صحبت می شود / شرایط کاربرد: تعداد افراد حاضر در تحقیق محدودند، تنوع اطلاعاتی کسب شده از افراد بالا بوده یا روشهای پیچیده ای برای کسب اطلاعات مورد نیاز باشد، انجام مرحله مقدماتی در مطالعه ای بزرگتر / مهارت روزنامه نگاری جستجوگر از ملزومات آن است / ضبط مصاحبه های عمیق امری رایج است اما نباید مانعی برای مصاحبه شونده محسوب شود.

[ر. ک. جدول ۱،۷ ص ۲۲۴]

فهرست بازبینی

چک لیستی است که تمام مواردی که باید از آنها در فرایند مصاحبه گفتگو شود در آن فهرست شده است / اغلب به جای پرسشنامه در مصاحبه عمیق استفاده می شود / مصاحبه گر مطابق شرایط مصاحبه به سوالات شکل می دهد / موارد جای گرفته در این فهرست بر اساس چهارچوب مفهومی و فهرست نیازهای داده ای هستند.

تحلیل

هیچ قواعد خاصی برای تحلیل مصاحبه وجود ندارد / جمع آوری داده ها، تدوین فرضیات و شناسایی مفاهیم روندی دو سویه است به عبارت دیگر در پرتو اطلاعات جمع آوری شده، فرضیات می تواند اصلاح شود / مرحله اولیه در تحلیل کیفی طبقه بندی و سازماندهی اطلاعات جمع آوری شده است / برای طبقه بندی و تحلیل می توان از "سیستم نمایه برگی" یا "جدول بندی متقاطع" استفاده نمود [ر. ک. جدول ۲،۷ و شکل ۲،۷ صفحه ۲۲۶] / اگر هدف از مصاحبه عمیق و غیررسمی، طرح پرسشنامه رسمی باشد تحلیل مفصل اهمیت کمتری دارد.

مصاحبه های گروهی و گروههای کانون

نقش مصاحبه گر در اینگونه مصاحبه ها بیشتر تسهیل کننده است و بدنبال اطمینان از بیان عقاید توسط همه اعضاء می باشد / هدف آن به مصاحبه عمیق شباهت دارد.

کاربرد- هنگامی که: مطالعه گروههای کوچک، فرایند تعامل و مباحثه به تنهایی کافی نیست (باید با مشارکت گروهی اعضاء به اهداف دست یافت نظیر بررسی واکنش به کالای جدید یا بررسی چگونگی شکل گیری آرا سیاسی در افراد، مصاحبه برای تک تک افراد مشکل و وقت گیر است.

روش- معمولا گروهها ۵ تا ۱۲ نفرند / اعضاء گروه ممکن است یکدیگر را بشناسند یا نشناسند / معمولا گفتگوها ضبط می شود تحلیل- مانند مصاحبه های عمیق است / باید بین اعضاء مختلف نیز تمایز قائل شد / به منظور تحلیل دقیق، یادداشت برداری امری رایج است.

رایج تری اشتباهات مصاحبه گر

تمایل مصاحبه گر به یادداشت مطالب مشابه / یادداشت مطالبی که خود علاقمند به شنیدن آن است (یادداشت عقاید خود) / عدم یادداشت تمام عکس العمل های مصاحبه شونده / برقراری رابطه عاطفی شدید / عدم انعطاف پذیری

معایب مصاحبه

وقتگیر و پرخرج است ولی جامعه آماری آن محدود / عدم امکان تعمیم به جامعه بزرگتر (در صورت محدود بودن جامعه) و فقط امکان تعمیمی به موارد مشابه / قابلیت تعبیر و تفسیر آن کم بوده و نیازمند زمان برای تحلیل دقیق است / نیاز به تخصص و کارآزمودگی مصاحبه کننده دارد.

مشاهده

جزء اجتناب ناپذیر هر مطالعه ای در باب هر پدیده اجتماعی است / به نام روش بی سروصدا نیز موسوم است. سوگیریهایی که با مشاهده از میان می رود: سوگیری ناشی از کلمات به دلیل بار معنایی و عاطفی مختلف واژگان در افراد مختلف، سوگیری ناشی از ظاهر، جنسیت، آهنگ کلام و ... پرسشگر، سوگیری ناشی از گذشت زمان (فراموشی)

مشاهده مشارکتی

محقق به طور مستقیم در فرایند اجتماعی مورد مطالعه مشارکت می کند و بخشی از گروه می شود / هدف: تعامل بیشتر با آزمودنیها، دریافت اطلاعات پیچیده از پویایی گروه و روابط درون فردی / مشکلات پیش رو: مسائل اخلاقی مربوط به عضویت گروه، انتخاب منبع خبری (پرحرف ترین و صمیمیترین افراد گروه مطالعه معمولا شکل غرض ورزانه ای از نظرات و رفتار گروه را دارا هستند)، چگونگی ضبط اطلاعات در شرایط مشارکت / فرایند تحلیل در مشاهده مشارکتی به صورت مستمر است / فرایند تحلیل مستمر می-تواند منجر به نظریه زمینه ای گردد.

قوم نگاری

تنوعی از تکنیکها در این شیوه استفاده می شود (نظیر مصاحبه، مشاهده مشارکتی و ...) / محقق در صدد است تا در شرایط کاری محیط غرق شود و بخشی از گروه گردد تا معنا و اهمیت رفتارها را درک کند

نظریه زمینه ای

در شرایطی که دانش ما راجع به موضوعی محدود است، مفاهیمی از قبل شکل نگرفته و فرضیه ای در این خصوص موجود نیست، محقق با هدف کشف جریانهای اجتماعی و مسائلی که در گفتار نمی آید با تکیه بر مشاهدات تجربی و بدون اینکه تحت استیلای نظریات و سبک شناسی های سنتی قرار گیرد، به داده ها نزدیک شده و می کوشد از طریق الهام و احساس به الگوشناسی و تولید فرضیه (و نه

آزمون فرضیه‌ای که در گذشته تدوین شده) پردازد / این شیوه از انواع پژوهش‌های میدانی و روشی استقرائی و اکتشافی است / می توان فرضیه حاصل را با فرضیه های موجود مقایسه نمود
تحلیل کیفی با استفاده از نرم افزارهای یارانه‌ای
از ساده ترین روشهای تحلیل، استفاده از واژه پرداز استاندارد (نظیر MS Word) است / بسته های نرم افزاری مختلف برای تحلیل داده های کیفی عبارتند از: Nut*ist, Atlas/ti, Gofar, Aksam, ZyINDEX, Nud*ist / نرم افزار Nut*ist کاملترین و رایجترین بسته نرم افزاری در این زمینه است.

فصل هشتم - تحقیق آزمایشی و روشهای گردآوری اطلاعات

به منظور برقراری رابطه علت و معلولی میان دو یا چند متغیر، از طرح های آزمایشی استفاده می شود / ویژگیها: متغیرهای مستقل دستکاری می شوند، سایر متغیرها جز متغیر وابسته کنترل می شود، تاثیر متغیرهای مستقل بر وابسته مشاهده میشود / روشهای آزمایشی به طور معمول با آزمایشگاه و علوم طبیعی همراه اند اما در زمینه های سازمانی و مدیریتی نیز قابل انجام اند / ابزارهای مورد استفاده: مشاهده، داده های دست دوم، و پیمایش پرسشنامه‌ای / رویکرد کلی آن رویکرد ارزیابگر است / با پارادایم اثبات گرایانه ارتباط نزدیکی دارد

طرح آزمایشی گروه کنترل پیش و پس آزمون

$O_1 \times O_2$ گروه آزمایش درمان (فعال)

$O_1 \quad O_2$ گروه کنترل (گواه)

®: گزینش اتفاقی آزمودنی‌ها / O_1 : مشاهده اول (پیش آزمون) / O_2 : مشاهده دوم (پس آزمون) / X: گروه آزمایشی

دلیل استفاده از پیش آزمون اطمینان از: برابر بودن گروههای آزمون و کنترل، و تاثیر انحصاری متغیر مستقل مورد نظر بر گروه آزمون

اعتبار آزمایش

اعتبار به میزان انعکاس صحیح پدیده مورد مطالعه توسط اطلاعات جمع آوری شده اشاره می کند / اغلب میان اعتبار تحقیق و واقعیت مصالحه وجود دارد زیرا در دنیای واقعی، اغلب مشکل می توان متغیرهای نامربوط را کنترل نمود.

انواع تهدیدات رو در روی اعتبار تحقیق آزمایشی

الف- اعتبار درونی: احتمال اینکه تغییرات در متغیر وابسته به متغیر مستقل منتسب است نه سایر متغیرها.

ب- اعتبار بیرونی: میزان تعمیم یافتن یافته های مطالعاتی

آزمایشهای آزمایشگاهی قابلیت درونی بیشتر و قابلیت بیرونی کمتری نسبت به آزمایشهای میدانی دارند.

تهدیدهای مقابل اعتبار درونی

۱- سوابق: تاثیر حوادث بیرونی بر نتیجه مطالعه.

۲- بلوغ: تغییرات حادث شده طی زمان در آزمودنیها نظیر گرسنگی و پیری و کسب مهارت و تجربه یا عادت.

۳- آزمایش: فرایند برگزاری پیش آزمون یا پس آزمون به گونه‌ای باشد که موجب تغییر در رفتار آزمودنیها شود. برای رفع تهدید می-

توان پیش آزمون را متفاوت از پس آزمون طراحی کرد.

۴- ابزارسازی: ناهماهنگی و غیر قابل اعتماد بودن ابزارهای سنجش نظیر مشکل تر بودن پیش آزمون نسبت به پس آزمون

۵- انتخاب: متفاوت بودن اعضای گروههای کنترل و آزمایش. برای کاهش تهدید می توان انتخاباتها را اتفاقی انجام داد.

۶- فناپذیری (افت): فرسایش و تضعیف آزمودنیهای مورد مطالعه.

۷- رگرسیون آماری: در حالتی که اندازه گیری ویژگی مورد نظر در آزمودنی‌ها در پیش آزمون، در دو سر طیف اندازه گیری قرار

گیرد، نمرات پس آزمون تحت تاثیر عامل رگرسیون به سمت میانگین تمایل پیدا می کند. بیشتر در حالت استفاده از پیش آزمون

مشاهده می شود.

۸- سوگیری پژوهشگر: تلقین انتظار خود از نتایج به آزمودنی‌ها

تهدیدهای مقابل اعتبار بیرونی

۱- آثار واکنشی آزمایش (آزمون): اگر برگزاری پیش‌آزمون، پس‌آزمون و به‌طور کلی فرایند آزمایش به گونه‌ای باشد که در شرایط واقعی رخ نمی‌دهد این اثر بروز می‌کند.

۲- انتخاب: در صورتی است که نمونه مورد نظر با کل جامعه شباهت نداشته باشد. در این شرایط امکان تعمیم نتایج وجود ندارد.

۳- وضعیت آزمایش: در صورتی است که آزمایش در زمینه‌ای خاص، در زمان و با آزمودنی‌های خاصی انجام گیرد.

۴- اثر تعاملی زمان، نوع و دفعات اندازه‌گیری متغیر وابسته: مثلاً محقق اندازه‌گیری از متغیر وابسته را در یک فاصله زمانی کوتاه انجام دهد.

۵- انتظارات آزمایشگر (اثر روزنتال)

طرح‌های شبه آزمایشی

موسوم به طرح‌های پیش‌آزمایشی یا مصالحه‌گرا هستند / در شرایطی استفاده می‌شوند که محدودیت زمان، هزینه وجود داشته و عملی بودن تحقیق ملاحظه مهمی است

الف- طرح یک گروهی xO_2

ساده‌ترین و ضعیف‌ترین طرح شبه آزمایشی است / رابطه علت و معلولی را اندازه نمی‌گیرد زیرا گروه کنترل وجود ندارد

ب- طرح یک گروهی پیش‌آزمون و پس‌آزمون $O_1 xO_2$

غالباً در تحقیقات تجاری به کار می‌رود / عدم وجود گروه کنترل می‌تواند موجب کاهش اعتبار ابزارسازی گردد

ج- طرح گروه ایستا (فقط پس‌آزمون با گروه کنترل) گروه آزمایش: xO_2 گروه کنترل: O_1

وجود گروه کنترل می‌تواند از تهدید اعتبار ابزارسازی بکاهد.

تصمیم‌گیری در مورد انتخاب طرح آزمایشی

در انتخاب طرح تحقیقاتی، یک طرح درست وجود ندارد بلکه معیارهایی نظیر هزینه، زمان، واقع‌گرایی، خط‌مشی داخلی و اهداف و راهبردهای سازمان در این امر دخیلند.

مشاهده

مزیت مشاهده، عدم دخالت در آزمایش است / در صورتی که آگاهی از حضور محقق منجر به تغییر رفتار آزمودنی‌هاست یا در شرایطی که الگوی عمده رفتاری مورد بررسی باشد این روش مناسب است / به عنوان یک ابزار قدرتمند در فرضیه‌سازی محسوب می‌شود.

زمینه‌های تحقیق مشاهده‌ای

الف- ایجاد الگوی بهینه در استفاده از فضای کاری: می‌توان با استفاده از جامعه‌نگاری و بازنمایی گرافیکی، تعامل افراد را تحلیل نمود.

ب- بررسی رفتار در محیط کار: فعالیت‌های فیزیکی، رفتارهای غیرکلامی، مدت انجام وظیفه، یا حتی بررسی فاصله فیزیکی میان افراد هنگام کار

ج- آزمایش مشتری: ایفای نقش مشاهده‌گر - مشتری یا استفاده‌کننده‌ای ناشناس به منظور بررسی وضعیت مرکز فروش (معیارهایی نظیر نظافت، در دسترس بودن، عملکرد پرسنل و ...) / مسائل اخلاقی در اینجا مطرح می‌شود

د- تحقیقات مکمل: مشاهده با هدف تصحیح میزان نمونه‌گیری در دو حالت به کمک وزن دهی به داده‌ها

ه- بررسی رفتارهای اجتماعی: استفاده از فرایند تعاملی و استقرایی برای توضیح و ایده‌پردازی در خصوص رفتارهای اجتماعی (افراد) نظیر بازرسان ایمنی، ارزیابان بیمه، ناظران، مقامات اتحادیه، مدیران ارشد، پلیس، رسانه و ...

و- مشاهده مشارکتی

مراحل پروژه مشاهده

باید فهرستی از مراحل مشاهده که حداقل زوئاد را داراست تهیه نمود.

- ۱- انتخاب محل
- ۲- انتخاب مکان مشاهده: نقاط ناظر گردشی باشد.
- ۳- انتخاب مدت مطالعه و تعداد شمارش: در صورتی که مشاهده در تمام زمانها امکانپذیر نباشد (مشاهده مستمر) می توان از نمونه گیری استفاده نمود / در مشاهده کیفی بیشتر احتمال دارد مشاهده مستمر انجام گیرد.
- ۴- تقسیم مکان مشاهده به چند منطقه
- ۵- طراحی برگه ثبت
- ۶- انجام مطالعه و تحلیل داده ها: بی حوصلگی خطر بزرگی در مشاهده است از این رو تعویض مشاهده کنندگان، و تنوع کاری باید ایجاد شود.

عکس برداری و فیلم برداری

- ۱- عکس برداری هوایی: برای مناطق بزرگ، با دسترسی مشکل، یا با پراکندگی مکانی
- ۲- عکس برداری- کاربرد: کشف شلوغی و ماهیت محل کار، و کشف مشکلات طراحی
- ۳- فیلم برداری: بیشتر هدف نمایشی دارد تا تحلیلی / می توان قبل و بعد یک وضعیت را نمایش داد
- ۴- فیلم برداری با فواصل زمانی: هدف آن نشان دادن تغییر الگوی مکانی است.
- ۵- نگاه کردن: منظور مشاهده غیررسمی است / مشاهده شواهدی را در خصوص کیفیتهایی چون نگرشها، انتظارات، ترجیحات یا انگیزشها ایجاد نمی کند / حتی اگر پروژه شامل جمع آوری نظام مند داده ها از طریق مشاهده نباشد نباید از آشنایی چشمی با فضا غافل بود

فصل نهم - تحقیق پیمایشی و روش گردآوری اطلاعات از طریق پرسشنامه

روشهای عمده گردآوری اطلاعات

الف- کتابخانه ای (به کمک فیش، جدول، نقشه، کروکی، فرمهای شبه پرسشنامه انجام می گیرد)

ب- میدانی (به کمک پرسشنامه، مصاحبه، مشاهده، روشهای صوتی و تصویری (تصویربرداری و صدابرداری) انجام می گیرد)

مزایای پیمایش پرسشنامه ای

داده های کمی عرضه می کند / شفافیت: چگونگی جمع آوری و تحلیل مشخص است و افراد دیگر نیز می توانند داده های پیمایشی را مجدداً تحلیل کنند / مقایسه پذیری با سایر پژوهشهای انجام شده / امکان کسب اطلاعات پیچیده (در قیاس با فیلم و مشاهده) آرایش پرسشنامه

۱- مقدمه: شامل هدف، تضمین حفظ اسرار و تعیین زمان عودت باشد.

۲- مشخصات فردی: شامل تحصیلات، محل کار، سن، جنس و سایر مشخصات عمومی مورد نیاز پژوهش

۳- نظم و ترتیب پرسشها: ترتیب پرسشها از ساده به پیچیده، یا از پرسشهای عینی به انتزاعی باشد.

۴- فضای پاسخدهی: باید به اندازه کافی باشد.

۵- نحوه طرح پرسشها: پرهیز از الفاظ نامفهوم / عدم طرح سوالات جهت دار و تلقینی / طرح یک سوال در هر مرحله

تکمیل پرسشنامه به دست مصاحبه گر (حضور یا تلفنی) یا پاسخ دهنده (پستی)

به طور کلی تکمیل پرسشنامه از طریق مصاحبه، بر تکمیل پرسشنامه به دست پاسخ دهنده ارجح است / در این شرایط پیش بینی می شود در هر ساعت ۶ مصاحبه انجام گیرد / طراحی سوالات پرسشنامه‌ای که باید توسط پاسخ دهنده تکمیل شود به طور عمده باید شامل پرسشهای بسته باشد / شرایطی که تکمیل پرسشنامه توسط پاسخ دهنده ارجح است: آزمودنی‌ها در مناطق جغرافیایی مختلف باشند، پاسخ دهندگان ترجیح می دهند گمنام باقی بمانند / [ر.ک. جدول ۱،۹ ص ۲۷۸]

انواع پیمایش پرسشنامه‌ای

۱- خانگی: معمولاً پرهزینه ترین روش مصاحبه فردی است.

۲- پیمایش کلی: این پیمایش توسط یک مرکز تحقیقاتی بنابه درخواست چند متقاضی انجام شده و هزینه‌ها به طور مشترک پرداخت می-گردد.

۳- خیابانی

۴- تلفنی: سرعت و سهولت از ویژگیهای این روش است / در نظرسنجی های سیاسی رواج دارد / محدودیت: مشترکان فاقد تلفن و گروههای کم درآمد جزء جامعه آماری پژوهش نیستند، طول مصاحبه نمی تواند خیلی بیش از ۱۰ تا ۱۵ دقیقه باشد، از ارتباط چشمی و زبان بدن بی بهره اند / مزیت آن احساس ناشناس بودن مصاحبه شونده است

۵- پستی: مزیت عمده: هزینه پایین / ایراد: پاسخ دهی اندک (حدود ۲۵ تا ۳۰ درصد)

۶- پیمایش مشتری (پیمایش مصرف کننده، پیمایش درمحل، یا پیمایش بازدید کننده): مشتریان در محل خدمت رسانی پیمایش می شوند

۷- پیمایش گروههای وابسته: اعضای گروههایی نظیر گروههای آموزشی، باشگاهها و گروههای بسته سازمان که می توان به طور یکباره و دسته جمعی به آنها دسترسی پیدا کرد / تکمیل پرسشنامه به دست پاسخ دهندگان در شرایط «بسته» در مقایسه با شرایط کمتر کنترل شده مشکلات کمتری دارد / مزیت: دسترسی آسانتر به آزمودنی‌ها / باید به معیارهای عضویت در گروه مورد نظر و مقایسه با نیازهای تحقیق توجه نمود

۸- پیمایش سازمانی: می تواند انواع مختلفی نظیر پیمایش تلفنی، پستی یا گروه وابسته داشته باشد.

انواع پرسش

الف- بازپاسخ یا مستقیم: مصاحبه گر بدون نشان دادن جواب قابل انتظار سوالی را مطرح می کند / مصاحبه گر می تواند پاسخ را یادداشت نماید یا پرسشنامه به صورت خود تکمیل ارائه شود / عیب: مشکل بودن تجزیه و تحلیل، در حالت خود تکمیل نظر افراد در خصوص میزان پاسخ دهی به سولات (بازپاسخ یا بسته) موثر است

ب- بسته پاسخ یا پاسخ معین

روشهای سنجش نگرش عبارتند از: [ر.ک. شکل ۳،۹ صفحه ۲۹۵]

۱- فهرست بازبینی: یا سولات چند جوابی

۲- درجه بندی / رتبه بندی یا اولویت بندی: موارد باید برحسب اهمیت درجه بندی شوند.

۳- مقیاس سازی: از جمله روشهای مقیاس سازی استفاده از مقیاس لیکرت است که در آن باید میزان موافقت یا اهمیت موضوعی را در معمولاً ۴ درجه یا بیشتر مشخص کرد.

۴- عبارات نگرشی: شبیه لیکرت است البته نگرش فرد در قالب یک عبارت مورد سوال قرار می گیرد.

۵- افتراق معنایی: روشی برای اندازه گیری معنای مفاهیم نزد افراد از طریق جفتی از توصیف گره‌های متضاد (یا عبارات کوتاه متضاد) است. می توان برای اندازه گیری میزان تفاوت دو مفهوم یا بررسی تغییر در نگرش فرد مورد استفاده قرار گیرد.

طرح کلی پرسشنامه

فیلتر: حالتی است که پاسخ دهنده مجبور است با توجه به پاسخهای قبلی خود، پرسشهای خاصی را پاسخ دهد.

نکات مقدماتی: مصاحبه گر لازم است بیان کند نماینده چه سازمانی است (نماینده سازمان تحقیقاتی نه شرکت متقاضی تحقیق) اجرای پیمایش مقدماتی (آزمون مقدماتی) - به منظور تشخیص و رفع نارسایی های پرسشنامه انجام می گیرد / اهداف: آزمون نحوه بیان، توالی، و طرح کلی پرسشها، آشنایی با پاسخ دهندگان، آزمون چیدمان کاری، آموزش کارکنان، برآورد میزان پاسخ دهی و زمان تکمیل، آزمون فرایندهای تحلیل / پرسشنامه مقدماتی پرسشنامه ای کامل است جز اینکه به منظور امکان اظهار نظر توسط پاسخ دهندگان حاشیه ای پهن تر برای آن در نظر گرفته می شود.

نامه پیوست پرسشنامه (نامه پوششی) - می توان نامه ای را پیوست پرسشنامه نمود که شامل این موارد باشد: معرفی سازمان، تشریح هدف و ضرورت کار، اطمینان از محرمانه بودن اطلاعات دریافتی

اعتبار پرسشنامه: در روشهای پیمایشی همواره عواملی موجب تهدید اعتبار داده های مبتنی بر پرسشنامه می شوند از جمله: پاسخ دهندگان همیشه به پرسشها پاسخ متفکرانه و دقیق نمی دهند، برخی سوالات را مبالغه آمیز جواب می دهند و برخی را کم اهمیت جلوه میدهند، ممکن است برخی پاسخها به دلیل خوشایند مصاحبه گر ارائه شود.

راهکارهای کنترل اعتبار پرسشنامه

الف- گروه بندی ساختگی (مصنوعی): گنجاندن سوالات یا گزینه های غیر واقعی در پرسشنامه

ب- تکرار دوباره پرسشهای مشابه (همخوانی)

ج- تکرار مصاحبه ها در زمانی متفاوت: یکی از دلایل این کار می توان اخذ اطلاعات دقیق تر باشد.

فصل دهم - نمونه گیری و کاربرد آن

هدف نمونه گیری: برآوردهای دقیق پارامترهای ناشناخته جامعه از آماره های نمونه (پارامتر: ویژگی های آماری خاصی از جامعه نظیر میانگین درآمد / آماره: همین ویژگیها در نمونه آماری آماره نام دارند)

دلایل نمونه گیری: به دلیل موانعی نظیر هزینه، زمان و کمبود منابع انسانی امکان سرشماری وجود ندارد، بررسی یک نمونه به جای کل جامعه گاه ممکن است روایی (اعتبار) بالاتری داشته باشد زیرا خستگی کمتر بوده و خطای اطلاعات جمع آوری شده کمتر است.

نمونه ای که معرف جامعه نباشد به نمونه گرایش دار یا غیرتصادفی موسوم است. در نمونه گیری تصادفی تمامی اعضای جامعه از فرصتی برابر برخوردارند تا در نمونه جای گیرند.

انواع شیوه های نمونه گیری تصادفی (احتمالی)

الف) قرعه کشی

۱- الف) شیوه چرخ دوار

۲- الف) شیوه شانس آزمایی (Lottery)

ب) جدول اعداد تصادفی

انواع طرح های نمونه برداری تصادفی

- ۱- تصادفی ساده: همه اجزای جامعه آماری در نظر گرفته می شود. در شرایطی که ترکیب جمعیتی جامعه یکنواخت باشد کاربرد دارد.
- ۲- نمونه برداری طبقه ای: در شرایطی که جامعه از بخشهای مختلف تشکیل شده باشد، جامعه آماری به طبقات معنی داری تقسیم شده و بر اساس نسبت هر طبقه به کل جمعیت نمونه برداری انجام می شود. کارآمدترین طرح احتمالی است.
- ۳- نمونه برداری خوشه ای: در شرایطی که صفات و ویژگیهای جامعه قابل تفکیک نباشد (مختلط بودن ویژگیها) معمولاً جمعیت را بر اساس ویژگی هایی نظیر مناطق جغرافیایی تقسیم و از هر بخش نمونه گیری انجام می شود. کم اعتبارترین طرح احتمالی است. می تواند یک مرحله ای یا چند مرحله ای باشد.

$$\sigma \cdot N / \alpha \cdot e \sim \text{اندازه نمونه}$$

σ : انحراف معیار (پراکندگی داده‌ها)

N : تعداد کل اعضای جامعه (در صورت نامحدود بودن جامعه حذف می‌شود)

$$\alpha: \text{سطح خطای تصمیم گیری } (1-\alpha): \text{درصد دقت در نتایج} \quad e: \text{فاصله اطمینان } (\mu \pm e) \quad (e = z_{\alpha/2} \sigma / \sqrt{n})$$

به منظور نصف کردن فاصله اطمینان، بایستی اندازه نمونه چهار برابر گردد زیرا در فرمول تعیین اندازه نمونه، فاصله اطمینان با توان ۲ تاثیر گذار است / تعداد نمونه بدست آمده از فرمول، حداقل میزان نمونه مورد نیاز را نشان می‌دهد / در شرایطی که محقق به دنبال بررسی چند ویژگی از جامعه است، باید حجم نمونه برای هر صفت را جداگانه بدست آورده و بر اساس بزرگترین میزان نمونه، اقدام به نمونه گیری نماید / عوامل موثر در تعیین اندازه نمونه: دقت مورد نیاز، فاصله اطمینان، بودجه و منابع، و سطح جزئیات تحلیل (به عنوان مثال اگر نسبتهای کوچک جمعیت مطالعه شوند شاید اندازه کوچک نمونه تحلیل معناداری را به دست ندهد؛ ر.ک مثال ص ۳۲۶) / ر.ک جدول ۲،۱۰ ص ۳۲۴ / نمونه‌ای که نشان‌دهنده واقعی یک جمعیت نباشد نمونه جهت دار خوانده می‌شود /

آماردانان الگوی احتمالی توزیع میانگین یا مجموع مقادیر یک ویژگی از یک نمونه تصادفی Π تایی را به صورت زنگی (ناقوسی) شکل نمایش می‌دهند که توزیعی قرینه است. به عنوان مثال به منظور تصمیم گیری در خصوص اینکه آیا میانگین یک جامعه برابر مقدار خاصی (μ) است یا خیر، اقدام به نمونه گیری و تعیین میانگین نمونه می‌کنند؛ در صورتی که مقدار میانگین اخذ شده از نمونه در دامنه به علاوه یا منهای دو برابر خطای معیار (انحراف معیار) $(\sigma / \sqrt{n} = 1,96 \sigma)$ توزیع جامعه مورد نظر (جامعه با میانگین μ) قرار گیرد، آنگاه می‌توان گفت به احتمال ۹۵٪ مقدار میانگین جامعه همان مقدار (μ) است و فرض صفر تایید می‌شود، و فقط ۵٪ احتمال دارد ($\alpha=5\%$) که در حالی که واقعا میانگین جامعه مقدار μ است، فرض صفر رد شود. به عبارت دیگر در حالتی که میانگین جامعه واقعا مقدار μ است از هر ۱۰۰ مرتبه نمونه برداری به طور متوسط حدود ۵ مورد آن در خارج دامنه مورد نظر قرار می‌گیرند. به مقدار ۹۵٪، دقت آزمون آماری (با سطح معناداری ۵٪) گفته می‌شود که می‌تواند مقادیری نظیر ۹۰٪ (در دامنه $\pm 1,65 \sigma$) و ۹۹٪ (در دامنه $\pm 2,57 \sigma$) را نیز با توجه به نیاز به خود اختصاص دهد. در شرایطی که مقدار میانگین اخذ شده خارج از دامنه مورد نظر قرار گیرد اصطلاح معنادار بودن یافته‌ها استفاده می‌شود؛ مثلا در حالی که سطح معناداری ۹۹٪ تعیین شده است، اگر داده‌ها خارج از سطح معناداری (یعنی در سطح ۱٪ باقیمانده) قرار گیرند، عبارت «بسیار معنادار» استفاده می‌شود. معمولا در گزارشهای رایانه‌ای نتایجی که در سطح ۵٪ معنادارند با علامت * و نتایج معنادار در سطح ۱٪ را با علامت ** نمایش می‌دهند.

وزن دهی

نمونه‌گیری سهمیه‌ای روشی است که برای رفع مشکل عدم تناسب در نمونه (نمونه غیرواقعی) به کار می‌رود / پس از تعیین تناسب و نمونه گیری، در صورتی که نمونه بازهم غیرواقعی باشد می‌توان از طریق روند «وزن دهی» اصلاحات لازم را صورت داد. هدف از وزن دهی ایجاد نمونه‌ای وزن دار با توزیعی است که با جمعیت استفاده کننده مشابهت دارد. بدین منظور مقادیر حاصل از نمونه‌های مشاهده شده در هر بخش را در عامل وزن دهنده ضرب می‌کنیم و حاصل را بر تعداد واقعی تقسیم می‌نماییم / عامل وزن دهنده در هر بخش برابر حاصل تقسیم تعداد واقعی افراد بر تعداد نمونه در همان بخش است.

نقش آمار در تحلیل اطلاعات

رشته آمار به دو بخش کلی تقسیم می‌شود: الف) آمار توصیفی: به دنبال تجزیه و تحلیل و تشریح اطلاعات است ب) آمار استنباطی: با نمونه گیری به استنباط از پدیده‌ها می‌پردازد.

فصل یازدهم - تحلیل‌های آماری

انواع شیوه‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

الف) تجزیه و تحلیل کیفی: معیار و مبنا در تحلیل کیفی، عقل، منطق و استدلال است / حتی در پژوهش های کمی نیز اگر روشهای آماری نتیجه ای داده که با عقل و منطق سازگاری ندارد، محقق بایستی نتایج حاصل از روشهای آماری را کنار گذارده و عقل و منطق را ملاک قرار دهد / تحقیق کیفی بیشتر در تحقیقات تاریخی، توصیفی موردی، تحلیل محتوا، علی، مردم شناسی (قوم نگاری) و نظری وجود دارد هر چند ممکن است از روشهای کمی نیز در اینگونه پژوهشها بهره برده شود / در تحقیقات کیفی محقق از طریق استدلال قیاسی و استقرایی، تمثیل و تشبیه، نشانه یابی، تجرید، تشخیص تفاوت و تمایز مقایسه، و ... که جملگی به کمک تفکر، تعقل و منطق صورت می پذیرد، دادههای گردآوری شده را ارزیابی و تحلیل می کند و با ذهن مکاشفه ای خود نتیجه گیری می نماید و به قضاوت و داوری درباره فرضیه مطرح شده می پردازد و نسبت به رد یا تایید آن اقدام می کند.

موارد کاربرد تحلیل منطقی و عقلانی: تنها روش و موثرترین روش در تجزیه و تحلیلهای کیفی است، کنترل نتایج تحلیلهای آماری (در پژوهشهای کمی)، انجام مطالعات مقدماتی در تدوین طرح تحقیق، به عنوان مکمل پژوهش کمی (ب) تجزیه و تحلیل کمی (آماري):

استفاده از روشهای آماری به دو شکل انجام می پذیرد:

۱) تجزیه و تحلیل توصیفی: ابتدا توزیع فراوانی دادهها در قالب جدول تهیه شده و نمودار می شود، آنگاه به کمک شاخصهای آمار توصیفی، بیان می شوند.

مهمترین شاخصهای آمار توصیفی:

الف- شاخصها (گرایشهای) مرکزی: نشاندهنده میزان گرایش دادهها به مرکز توزیع خود است.

الف-۱) میانگین (\bar{x}): برابر مجموع مقادیر تقسیم بر تعداد مقادیر است.

الف-۲) میانه (\tilde{x}): نقطه میانی فراوانی در یک توزیع است.

الف-۳) مد (\hat{x}): رایجترین نمره در یک توزیع است (داده ای که بیشترین فراوانی را دارد).

ب- شاخصهای پراکندگی: نشاندهنده میزان پراکندگی دادههای در طول مقیاس اندازه گیری است.

ب-۱) دامنه (R): برابر تفاضل بیشترین و کمترین نمره یک توزیع است.

ب-۲) واریانس (S^2 یا δ^2): میانگین مجذور انحراف نمرات از میانگین یک توزیع است.

ب-۳) انحراف معیار (S یا δ): ریشه دوم واریانس یک توزیع است.

انواع جداول:

الف- جدول تک بعدی: فقط یک متغیر با فراوانی های آن نمایش داده می شود.

ب- جدول دو بعدی: دو متغیر در جدول نمایش داده میشود.

ج- جدول سه بعدی: سه متغیر در جدول نمایش داده می شود.

۲) تجزیه و تحلیل استنباطی: محقق اقدام به نمونه گیری از جامعه نموده و به برآورد ویژگی جامعه (جمعیت) مورد مطالعه می پردازد /

هدف: تعمیم نتایج حاصل از مشاهدات محقق در نمونه به جمعیت اصلی است / به عبارت دیگر می توان گفت محقق از دو طریق

الف) برآورد ارزشهای جمعیت از طریق ارزشهای نمونه (ب) آزمون فرضیه به تحلیل دادهها اقدام می کند.

آمارهای مورد استفاده در تحلیل استنباطی

الف) آمار پارامتری

شرایط استفاده از این آمار: ۱) توزیع جامعه نرمال باشد ۲) تعداد اعضاء جامعه زیاد باشد ۳) متغیرهای مورد استفاده کمی باشند.

ب) آمار ناپارامتری

استفاده از این روشهای آماری نیازی به توزیع خاصی ندارد از این رو این شیوه‌ها را «آزمون آزاد توزیع» نیز می‌نامند. در تعداد اعضاء جامعه کم یا زیاد و متغیرهای کیفی یا کمی کاربرد دارد.

انواع قضایای (فرضیات) احتمالی (مورد استفاده در تحلیل استنباطی)

قضیه توصیفی: بیش از ۶۰٪ کارکنان از مدیر خود راضی اند

قضیه تطبیقی (به مقایسه دو جامعه آماری می‌پردازد): میزان استفاده از رایانه‌های نوع A در مدیران دولتی بیش از مدیران خصوصی است.

قضیه رابطه‌ای: افراد پردرآمد بیش از افراد کم درآمد از رایانه نوع A استفاده می‌کنند (بررسی ارتباط بین درآمد و نوع رایانه مورد استفاده)

آزمون‌های آماری

آزمون مربع خی (کای دو χ^2)

ابزار آزمون پارامتریک است. آزمون χ^2 یک بعدی به منظور سنجش فرضیات توصیفی (مثال: آیا مشتریان بانک از برخورد کارکنان راضی اند؟) و سنجش فرضیات رابطه‌ای و تفاوتی در دو یا چند گروه مستقل (مثال: میان سطح تحصیلات و مسئولیت پذیری افراد رابطه وجود دارد / میزان مسئولیت پذیری افراد در تحصیلات مختلف یکسان نیست) استفاده می‌شود.

آزمون تی (T)

ابزار آزمون پارامتریک برای ارزیابی میانگین است. برای آزمون فرض میانگین یک جامعه (مثال: میانگین مسئولیت پذیری مدیران کشور حداقل ۵۰ است) یا مقایسه میانگین دو جامعه (فرضیه تطبیقی / مثال: اثر بخشی روش آموزشی A بیش از B است).

آزمون تحلیل یک عاملی (یک سویه) واریانس

ابزار آزمون پارامتریک برای ارزیابی میانگین است. برای آزمون فرض مقایسه میانگین سه جامعه یا بیشتر که بر اثر یک عامل تغییر می‌کنند استفاده می‌شود / مثال: مقایسه میانگین روزهای بستری یک بیماری خاص در ۵ بیمارستان مختلف (عامل)؛ آیا تفاوت معناداری میان روزهای بستری در بیمارستان‌ها وجود دارد؟ / بنابراین در تحلیل عاملی دو متغیر وجود دارد که یکی از آنها عامل است و در تحلیل به دنبال بررسی اثربخشی عامل در متغیر غیر عامل هستیم.

آزمون تحلیل دو (چند عاملی) واریانس

ابزار آزمون پارامتریک برای ارزیابی میانگین است. برای آزمون فرض مقایسه میانگین دو یا چند جامعه که بر اثر دو یا چند عامل تغییر می‌کنند استفاده می‌شود / مثال: در یک پژوهش زمان رانندگی از آ تا ب از سه مسیر متفاوت (عامل اول) و در روزهای مختلف هفته (عامل دوم) اندازه‌گیری شده است؛ آیا تفاوت معناداری در زمان رانندگی از سه مسیر وجود دارد؟ آیا تفاوت معناداری در زمان رانندگی در روزهای مختلف هفته وجود دارد؟ آیا میان مسیرهای مختلف و روزهای هفته از لحاظ زمان رانندگی تقابل وجود دارد؟

همبستگی

در صفحه ۸ جزوه توضیحات کافی داده شده است.

رگرسیون

در صورتی که ضریب همبستگی، میزان همبستگی متغیرها را بالا نشان داد می‌توان با استفاده از رگرسیون، رابطه میان دو متغیر را مدل سازی نمود. فرایند رگرسیون با پیدا کردن خطی که مجموعه مجذور تفاوت‌های بین آن خط و نقاط داده‌ای را به حداقل می‌رساند این کار را انجام می‌دهد. مثلاً اگر بخواهیم این مدل سازی با برقراری رابطه خطی انجام پذیرد این رابطه خطی میان دو متغیر با فرمول کلی $Y=a+bX$ اندازه‌گیری می‌شود که Y متغیر وابسته، X متغیر مستقل و a عرض از مبدا و b شیب این خط مستقیم را مشخص می‌کند که به آن رگرسیون خطی گویند / رگرسیون چندگانه رگرسیونی است که به چند متغیر مستقل مربوط می‌شود مثلاً در رگرسیون چندگانه

سه بعدی، دو متغیر مستقل و یک متغیر وابسته وجود دارد / بنابراین در رگرسیون خطی بهترین خط به داده‌ها مربوط می‌شود اما در رگرسیون سه بعدی یک صفحه به داده‌ها مربوط می‌گردد.

تحلیل عاملی

هنگامی که تعداد متغیرهای مستقل (عامل) زیاد است می‌توان آنها را به این شیوه گروه‌بندی نمود. مبنای گروه‌بندی متغیرها استفاده از همبستگی است به طوری که متغیرهای با همبستگی بالا در یک گروه جای می‌گیرند. در واقع در این شیوه به گروه‌بندی سازه‌ها پرداخته شده و سطح انتزاعی با دستیابی به مفاهیم جدید افزایش می‌یابد و ابعاد (عامل‌های) هر مفهوم جدید مشخص می‌شود.

تحلیل خوشه‌ای

در این تحلیل نیز مانند تحلیل عاملی به گروه‌بندی موارد یا متغیرها اقدام می‌شود. مجموعه‌ای از آزمودنی‌ها (افراد، اشیاء، مکان و ...) را بر اساس صفت‌های اندازه‌گیری شده آنها خوشه می‌کنیم. بنابراین هر خوشه گروهی از افرادند که بیشترین شباهت (همانندی) را با هم دارند. این همانندی می‌تواند بر اساس یک صفت (متغیر) یا چند صفت صورت پذیرد. مثلاً در یک پژوهش با افراز مساحت کشور به ابعاد 15×15 کیلومتر مربع و اندازه‌گیری میزان بارش‌های این افرازاها در طی چندین سال، تحلیل خوشه‌ای انجام گرفته و این مناطق به ۱۲ منطقه خوشه‌بندی شدند. در خوشه‌بندی ثانویه سه منطقه کلی تشخیص داده شد.

فصل دوازدهم - نگارش گزارش تحقیق

گزارشی که به نحو ضعیفی ارائه شود، محتوای خوب را از بین می‌برد / محققان بی‌تجربه همواره زمان اندکی را به گزارش‌نویسی اختصاص می‌دهند / گاه تصور می‌شود با تحلیل بیشتر داده‌ها و مطالعه بیشتر، گزارش نویسی آسان‌تر خواهد شد، ولی به ندرت چنین وضعیتی حادث می‌شود / حتی قبل از شروع پژوهش می‌توان بخش‌های عمده‌ای از گزارش نظیر مقدمه، بیان اهداف، تشریح چهارچوب نظری و ارزیابی مبانی نظری، مرور متون موجود و روش شناسی (یعنی کلیه فصول ۱ تا ۳ تحقیق) را نگاشت.

عناصر گزارش

۱- جلد: اطلاعاتی نظیر عنوان، نام مولف، ناشر و موسسه حامی در روی جلد ذکر می‌شود. در پشت جلد شماره استاندارد و بین‌المللی کتاب (شابک) درج می‌شود.

شابک شماره‌ای ده رقمی است و هر رقم آن معرف مشخصاتی از کتاب و ناشر است. مثلاً رقم اول نشان کشور مکان نشر، دومین گروه ارقام نشانگر ناشر و سومین گروه نشانگر کتاب‌اند. کتابخانه‌های ملی کشور شماره شابک را ارائه می‌دهند که نسخه‌ای رایگان از تمامی کتب چاپ شده در کشور را در اختیار دارند / فواید شابک: شناسایی و سفارش کتاب تسهیل می‌شود، با وجود شابک اطمینان حاصل می‌شود که کتاب چاپ شده در سیستم کتابخانه‌ای سراسر دنیا در کاتالوگ‌ها وارد شده است

۲- صفحه عنوان: اولین یا دومین صفحه داخل جلد است و اطلاعات جلد را با جزئیات بیشتر بیان می‌کند.

۳- فهرست محتوا: می‌تواند فقط شامل عناوین فصل یا جزئیات کاملی از تمامی بخشهای فرعی گزارش باشد / ر.ک. جدول ۳۱۲، ص ۳۶۷

۴- خلاصه اجرایی (چکیده): شامل چکیده‌ای از کل گزارش است و باید در انتهای کار نگارش شود / باید شامل اطلاعاتی باشد که در زمان اتخاذ اقدام مورد نظر گزارش ضرورت دارد (یعنی نتایج مورد نظر تحقیق ذکر شود).

خلاصه شامل: الف) زمینه، متن و اهداف ب) روشها و منابع اطلاعاتی ج) یافته‌های اصلی د) نتیجه‌گیری ه) توصیه‌های ضروری

۵- پیشگفتار (مقدمه): اهدافی نظیر تشریح اهداف مطالعه، ذکر شرایط و محدودیتهای، سیاستگذاری (در صورتی که بخش خاصی به آن اختصاص نیافته باشد)، و بیان اطلاعات شخصی نظیر انگیزه انجام پروژه تحقیقاتی را دنبال می‌کند / مقدمه می‌تواند توسط فردی نظیر مدیر موسسه یا صاحب نظر معروفی نگاشته شود

۶- سپاس‌گذاری: قدردانی از افراد یا سازمان‌هایی نظیر: سازمان سرمایه‌گذار، حامیان، کمیته نظارت، کارکنان، و آزمودنی‌ها می‌تواند انجام گیرد.

۷- پیکره اصلی گزارش:

جوانب فنی:

الف- شماره‌گذاری بخش: اغلب فصل‌ها یا بخش‌های اصلی گزارش و بخش‌های فرعی فصل‌ها را شماره‌گذاری می‌کنند.

ب- شماره‌گذاری پاراگراف: هنگامی که کمیته‌های نظارت درباره گزارش بحث می‌کنند ممکن است پاراگراف‌ها به طور انفرادی شماره‌گذاری شوند.

ج- شماره‌گذاری صفحه: فصل‌ها نباید به طور جداگانه شماره‌گذاری شود / به طور معمول مطالب قبل از پیکره اصلی گزارش یعنی صفحه عنوان، خلاصه، فهرست و سپاس‌گذاری با استفاده از اعداد لاتین (رومی) یا حروف الفبایی شماره‌گذاری میشوند.

د- سلسله مراتب عنوان‌ها: به منظور آگاهی خوانندگان از موقعیت مطالب ذکر شده، از شیوه سلسله مراتبی برای عنوان فصل‌های اصلی و زیر فصل‌ها استفاده می‌شود.

ه- فاصله‌گذاری و صفحه‌آرایی: در مقالات و کتب خط اول پاراگراف با تورفتگی همراه است. در گزارش‌ها این تورفتگی وجود ندارد اما میان پاراگراف‌ها یک سطر خالی درج می‌شود. در گزارش‌ها از عناوین بیشتری استفاده شده و معمولاً حاشیه‌های بیشتری اعمال می‌شود.

و) جداول و نمودارها: در اکثر موارد جداول پیچیده در ضمائم آورده می‌شود و نسخه‌های ساده شده آن در متن گزارش می‌آید. ح) ارائه گزارش: نمودارها و جداول باید دارای عنوان باشند به طوری که خواننده بدون مراجعه به متن، آنها را درک کند. همچنین باید دارای منبع باشند / منبع گزارش‌ها به طور عمده داده‌های اولیه حاصل از پیمایش است، از این رو لازم نیست در هر جدول و نموداری به این منبع اشاره کرد. برخی مشاوران تهیه گزارش میل دارند در عنوان هر نمودار نام خود را ذکر کنند تا در صورت استفاده از آنها نام منبع اصلی دیده شود.

ساختار و محتوا:

الف- ساختار (ارائه): باید به وضوح روابط میان اهداف، متون و چارچوب نظری یا مفهومی را بیان نماید، نیازهای اطلاعاتی را مشخص نماید، مشخص کند روش جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها چگونه و چرا انتخاب شده اند / باید انعطاف پذیر باشد به طوری که پس از تهیه پیش‌نویس گزارش شاید نیاز به ادغام یا تفکیک فصول یا انتقال بخشی از پژوهش به پیوست باشد / هنگام آماده‌سازی گزارش باید به اندازه کلی و تعداد صفحات آن توجه نمود / بهتر است در فصل اول (مقدماتی) ساختار کل گزارش شرح شود و در مقدمه هر فصل نیز مطالبی درباره آن فصل آورده شود و در پایان فصل نیز آوردن خلاصه سودمند است این خلاصه می‌توان شامل ذکر فهرستی از موضوعات و عوامل بحث شده در فصل و ذکر خلاصه‌ای از آنها و نتایج حاصل باشد / می‌توان با دادن اشارات رو به جلو یا عقب به خواننده یادآوری کرد در کجای روایت کلی گزارش قرار دارد.

ب- کارکردهای (نقش‌های) گزارش: از دو نگاه می‌توان به گزارش نگریست

ب-۱) گزارش به عنوان امری روایی: یعنی گزارش باید خبری را روایت کرده و روایتی منسجم را به اطلاع برساند بنابراین

محقق باید با در نظر داشتن طرح و ساختار کلی پژوهش مطالب خود را بیان کند

ب-۲) گزارش به عنوان سند: در شرایطی که به فراتر از کاربرد عاجل گزارش تحقیق بیندیشیم و گزارش را به عنوان سند

قطعی تحقیق انجام گرفته در نظر بگیریم باید خلاصه‌ای از تمامی داده‌های مربوط را به نحوی بیاوریم که برای

کاربردهای آتی و گزارش‌های آینده سودمند بوده و به عنوان مرجع محسوب شود؛ به عبارت دیگر در حالی که

احتمال دارد داده‌ها در قسمت اصلی گزارش به نحوی فشرده و خلاصه آورده شوند تا متن، روایی و خوانایی خود را از

دست ندهند، به منظور استفاده از گزارش به عنوان سند، باید تا حد امکان جزئیات نیز همراه با گزارش باشند که این داده‌های جزئی معمولاً در ضمیمه یا (در صورت فراوانی آنها) در کتاب آماری جداگانه‌ای گنجانده می‌شوند. مثلاً می‌توان پرسش‌نامه را در ضمیمه آورد.

گاه بین این دو نقش تضاد وجود دارد.

نارسایی‌های گزارش‌نویسی

نارسایی شکلی: نحوه بیان (زبان) و مرجع‌گذاری نارساست / باید ایجاز رعایت شود و مضامین اصلی برجسته شوند.

ایجاز زبان آور: اصل تحقیق بسیار کوتاه است در حالی که بخش‌های زیادی به مباحث نظری پرداخته شده است.

اطناب: درازنویسی و حجم بالای تحقیق

حشو قبیح: پرداختن به تجزیه و تشریح مو به موی عناصر موضوع به شکل غیر ضروری در حالی که به اصل موضوع کمتر پرداخته می‌شود.

بی‌برنامگی یا فقدان انتظام: در نتیجه عدم برنامه‌ریزی، محقق ممکن است به تصادف مباحثی را جمع‌آوری و در رساله بیان نماید و گاهی از ذکر نکات اصلی بازماند، رده‌بندی مباحث و وزن هریک به درستی رعایت نمی‌شود. برای جلوگیری از این نقصان بایستی پلان تحقیق (تعیین‌کننده نظم و رده‌بندی مباحث در اثر تحقیقی) آماده شود.

عدم تبیین: ارزیابی فرضیه‌ها نه به صورت رابطه‌ای بلکه به شکل تبیینی. در این شرایط است که محقق ادراک تازه‌ای از واقعیت فراهم می‌آورد.

عدم استفاده از نظریه یا کاربرد نادرست آن: نگارش گزارش نهایی پژوهش، هم گذشته نگر است و هم متوجه حال و واقعیت کنونی. به عبارت دیگر، محقق هنگام نگارش گزارش نهایی (۱) صحت فرضیات خود را با واقعیات حاصل از پژوهش بررسی می‌کند (رویارویی فرضیات با واقعیت) (۲) فرضیات را با مباحث نظری موجود تطبیق می‌دهد (رویارویی فرضیات با خزانه دانش)

فقدان پیام یا کاستی در اعتبار آن: فقدان پیام یعنی گزارش تحقیق هیچ پیام مشخصی را ارائه نمی‌کند و به نتایج منفرد، جزئی، یا بدیهی اکتفا می‌شود به طوری که راهنمای عمل مجریان قرار نمی‌گیرد. فقدان اعتبار گزارش به مفهوم عدم تعیین معیار و شاخص به منظور آزمون فرضیات است؛ در این شرایط نتیجه‌گیری فاقد اعتبار است.

ناهمسانی درونی در گزارش: برقراری اتصال میان اجزاء تحقیق به طوری که پس از تعیین موضوع، اهداف مشخص شده و سوالات تدوین گردند و فرضیات عملیاتی شوند یعنی با معیارهای معتبر آزمون شوند و تمام این فعالیتها در چارچوب نظری تحقیق انجام گیرد.

استنتاج باطل: نتایج بدیهی، فاقد شفافیت، فاقد دقت، کلی، یا غیرمرتبط با پژوهش صورت گرفته است.

گزارش همواره رایجترین رسانه انتقال نتایج تحقیق است. احتمال دارد ابزارهای دیگری نیز بدین منظور استفاده شود از جمله: پوسر، پوستر، اسلایدهای اورهد، کلیپهای ویدئویی، بازنماییهای رایانه ای / معمولاً تدوین گزارش آخرین مرحله فرایند پژوهش نیست؛ اشاعه یافته‌های پژوهشی چنان باید باشد که استفاده کنندگان بالقوه از این یافته‌ها، نسبت به اطلاعات بدست آمده آگاهی یابند. به عنوان مثال پژوهشهای علوم رفتاری را می‌توان به دو گروه الف- نهادهای اجرایی (به منظور عملیاتی نمودن نتایج) ب- پژوهشگران (به منظور آگاهی از موقعیتهای نامعین در علوم رفتاری و تحقیق در باب آنها) اطلاع‌رسانی نمود / نگارش گزارش تحقیق مناسب به این مساله بستگی دارد که محقق از ابتدا مطابق با طرح پژوهشی پیش رود، به ثبت دقیق منابع هنگام یادداشت برداری بپردازد، و اشتباهات رایج در انجام تحقیق را در ذهن داشته باشد / اغلب نظرات دیگران گزارش‌ها را به مراتب بهتر می‌سازد / اگر محقق در کار خود وقفه ای کوتاه بیندازد و مجدداً به پیش نویس گزارش خود بازگردد می‌تواند فرصتهایی را برای بهبود گزارش بیابد /

تهیه کننده: داوود خانی - دستیار علمی گروه مدیریت دانشگاه پیام نور